

ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ

ਕਹਾਣੀ ਸਿੱਧੂ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਤਿੜਕਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ (ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਵਾਰਿਸ (ਨਾਵਲ)

ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਗਾਹੀ

(ਕਹਾਣੀਆਂ)

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਵਿਸ਼ਵਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ

ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ

(ਕਹਾਣੀਆਂ)

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

Ellmen Reich str 26

20099 Hamburg

German

0049-176-64197996

0049-40-24822373

Email: amarjitsidhu55@hotmail.com

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2012

© ਲੇਖਕ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਵਿਸ਼ਵਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਪੁਰਾਣੀ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ, ਕੱਚਾ ਕਾਲਜ ਰੋਡ, ਬਰਨਾਲਾ।

ਫੋਨ : 01679-241744, 233244 ਫੈਕਸ : 241744

E-mail : tarksheel@gmail.com

www.thepunjabi.com

ਛਾਪਕ : ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

© 2012 All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without publisher's prior written consent on any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਸਮਰਪਣ

ਪੂਜਨੀਕ ਮਾਤਾ ਸਵਰਗੀ *ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ*
ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੱਕ ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਅਤੇ
ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦਾ ਵੱਲ ਸਿਖਾਇਆ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਨਾਮ, ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।

- ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਮੁੱਖ ਬੰਧ

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕਲਾਤਮਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਥਾਪਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹ ਸਥਾਪਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਿਭਾਅ ਲਈ ਕਲਮ ਦੀ ਨੌਕ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੈਨਵਸ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਉਸਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਧਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਭਾਅ ਬੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਦੂਸਰਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ “ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ” ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਆਰਥਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਪਾੜਿਆਂ, ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਕੜਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਨਰਕ ਸਮਾਨ ਪੀੜ ਪਹੁੰਚੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਕ ਕਰੂਰ ਪੱਖ ਹੈ। ਸਤ੍ਹਾ ਇਸ ਪੀੜ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਕਤੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਨਿਆਂ ਇੱਕ ਪਖੰਡ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਇਹ ਬਿਤਰਾਂਤ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕੁਰੇਦ ਕੁਰੇਦ ਕੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ? ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਕਸੀਦੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਰੋਸ, ਇੱਕ ਵਿਦਰੋਹ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਰੋਹ ਮਹਿਜ਼ ਨਾਟਕੀ ਜਾਂ ਕਲਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਹਰ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਨਿਭਾਅ ਐਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਬੋਲ ਚਾਲ, ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਲੋਕਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਏ ਨਿਆਰ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਘਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਡਿਕਰਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦੀ ਤਾੱਘ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਉਸਦੇ ਹਰਫ਼ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ ਤੇ ਇਸ ਨਿਜਾਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਇਸਦੇ ਸਤਾਏ ਅਵਾਮ ਵਿੱਚ ਖਰੇ-ਖੋਟੇ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਹਰ ਕਹਾਣੀ 'ਚੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦਬੇ ਕੁਚੱਲੇ ਤੇ ਲਿਤਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਲੋਕਾਈ ਇਸਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਜਿਆਂ-ਰਾਣੀਆਂ, ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗ ਮਹਿਲਾ ਦੇ ਕੰਧਾਂ ਕਾਓਲਿਆਂ ਦੀ ਚਾਕਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡਿਆਂ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ

ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਨਾਇਕ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਂਦਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਨਾਇਕ ਹੋ ਨਿਬੜਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ, ਅਕੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤਾਂ 'ਚੋਂ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀਆਂ ਛੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ 'ਖੂਨ ਦੇ ਹੰਝੂ' ਉਹ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ ਜਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੈ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਰਿਸਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਸਤ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਬਦਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ, ਇਸਦਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾ ਕੇ, ਇਸਦੀ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਗਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਬਿਲੀਆਂ (ਬਲੈਕ ਕੈਟਸ) ਬਣੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕਾਲਖ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਹਨ" ਹਕੂਮਤਾਂ ਗਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਬਣਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਹਾਣੀ 'ਸ਼ਹੀਦ' ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਅਜੇ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 'ਕਿਸਮਤ' ਕਹਾਣੀ ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇਸ ਕਦਰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨੌਜਵਾਨ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਕ ਦੇ ਧੱਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪਰਾਏ ਬਾਰ ਬੈਸਣ ਲਈ ਧਕੇਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਪਰਾਏ ਬਾਰ ਬੈਸਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪੱਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਗਰਦਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੁਲ੍ਹ ਰਹੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਰਹਿਮ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਵੇਗਾ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮੋਹਣੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰੁਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸਿਆਂ ਹੇਠੋਂ ਬਲੱਡ ਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਜਦ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਕੇ ਵੀ ਸਭ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਲਈ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਵੋਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਇਜ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਸਿਰਲੇਖ ਕਹਾਣੀ 'ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ' ਦਾ ਧਰਾਤਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਲਲਸਾ ਇਸ ਕਦਰ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਰਗਾ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਇਸ ਰਾਹ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਟਕਣਾ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਹਥੇਲੀਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ, ਸਾਥ ਚੁਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ' ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਰਦਨਾਕ ਉਜਾੜਿਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ ਜੋ ਏਥੋਂ ਦੇ ਵਸ਼ਿਦਿਆਂ ਨੇ 1947 ਵਿੱਚ ਦਸ ਲੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੇ ਹੰਢਾਏ। ਜਦ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਕਸਕ ਭੁਲਾਕੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਦਰਖ਼ਤ ਡਿੱਗਣ ਤੇ ਹਿੱਲੀ ਧਰਤੀ ਕਾਰਨ ਸੈਂਤੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ 1984 ਵਿੱਚ ਫਿਰ 1947 ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਵਰਗਾ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਘਰ ਦੀ ਮਾਂ ਆਸੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਦਾ ਧਰਾਤਲ ਹੈ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਕੇ ਚੌਥੀ ਘਰੋ-ਬੇਘਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੱਡ ਮਾਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਾਓ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਿਖਰ ਹੈ। ‘ਘੋਗੜ’ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਨਾਵਲ (ਨਾਵਲਿਟ) ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿ-ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤ 1984 ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ‘ਚੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਕਰੋਸ਼ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਿਤਰਨ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕੀ ਦੀ ਇਕੱਤੀ ਪਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਭੇਖਧਾਰੀ ਲੁਟੇਰੇ ਬਣਕੇ ਕਾਲੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਦੁੱਭਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ, ਪੰਚ, ਸਰਪੰਚ ਸਭ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਛੁਰੀ ਖਰਬੂਜੇ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਜਾ ਖਰਬੂਜਾ ਛੁਰੀ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਘਾਣ ਤਾਂ ਖਰਬੂਜੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ‘ਚ ਘਾਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਹਾਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਹਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪੱਟਿਆ ਪੰਜਾਬ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੱਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਰੋਲ੍ਹਤਾ, ਪਛਾਣ ਰੋਲ੍ਹਤੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਘੋਗੜ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਫਾਡੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋਣ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਲਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਇੰਜ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਮਹਿਜ਼ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੰਢਾਈਆਂ ਤ੍ਰਾਸਦੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਂਭਣਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ‘ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇੱਕ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਸੀਏ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿਗਾਰ ਬਣੇਗੀ ਅਤੇ ਬਣਨੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ

- ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਬੱਡੇ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੈਂਬਰ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ (ਲੋਹਮਣੀ)

(ਆਜ਼ਰੇਰੀ ਸੰਪਾਦਕ) ਪੰਜਾਬ ਟੂ-ਡੇ ਵਿਨੀਪੈਗ ਕੈਨੇਡਾ

(ਆਨਰੇਰੀ ਸੰਪਾਦਕ) ਦਸਤਕ ਐਰਮਿਟਨ ਕੈਨੇਡਾ

ਝਲਕਾਰਾ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ “ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ” ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ।

ਸਾਹਿਤ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਰਥਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਇਨਸਾਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਦਿਲੀ ਤਸਕੀਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਅਮਰਜੀਤ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੂਜਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਂਟ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮੋਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧਰਨ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਜੋ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਚੇਸ਼ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ “ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ” ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਮਿੱਤਰ-ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਛਪਵਾਈ।

ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਉਹ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜਰਮਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਸਾਹਿਤ-ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਮੋਹ ਤਾਂ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਰਚ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜਰਮਨ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਲਗਾਤਾਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਕੇਰਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਨਿਖਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਦੇਸ਼ੀ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ, ਵੈਬਸਾਈਟਾਂ ਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਲਿਖਿਆ, ਛਪਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੇ ਜਾਂ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਹਰ ਘਟਨਾ ਹਰ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਖੂਨ ਦੇ ਹੰਝੂ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਨਿਰਲਿਪਤ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮਨੋ-ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਚੀਸ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਬਦ-ਚਿਤਰ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ “ਸ਼ਹੀਦ” ਪੰਜਾਬ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤਿ-ਦੁਖਦਾਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮ ਦੀ ਨੌਕ ਨਾਲ ਪਰਦਾ ਲਾਹ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ “ਕਿਸਮਤ” ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸ-ਲਾਲਸਾ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ, ਸਥਿਤੀਆਂ, ਵਦੇਸ਼ੀ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਣਭੋਲੇ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। “ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ” ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਅਜੋਕੀ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕਜ਼ੇੜ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ

ਭੇਜਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ-ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਝੋਕਣ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

“ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ” ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੋਹਕੇ ਲੇਖਕ ਨੇ, 1947 ਦੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੰਡ, 1984 ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਚੀਸ, ਡਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਰਕਾ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗੋਂਦ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ।

ਕਹਾਣੀ “ਘੋਗੜ” ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਦੀਆਂ ਯਥਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਰੋਲਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਪਰੋਈ ਗਈ ਵਾਰਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਨਾਵਲ ਰੂਪ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲੇ ਪਾਤਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਲੰਮੀ ਹੈ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਾਡੇ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟੁੰਭਿਆ, ਹਲੂਣਿਆ, ਡੂੰਘੀਆਂ ਚੋਭਾਂ ਨਾਲ ਵਲੰਦਰਿਆਂ ਹੈ, ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਦੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ-ਠੋਰੀਆਂ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰੜੇ ਮਿਹਨਤ-ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ, ਕਜ਼ੋੜ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਗਿਆਨ ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਲਵਣੀ ਰੰਗ ਸਾਫ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਓਪਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜੰਮਪਲ ਹੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਮਿਲਣਗੇ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਦੇਣ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਅਖਾਣ ਢੁਕਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਖਰਵੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਖਰਵੀ, ਅੱਖੜ ਬੋਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਠੀਕ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਹੋਂ-ਲੱਥੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਭੋਲੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ, ਸਰਪੰਚਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਦਾ ਸਫਲ ਯਤਨ ਹੈ।

ਪਾਠਕ ਉਡੀਕਣਗੇ ਕਿ ਨਿਕਲ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨਿਖਾਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵਨ-ਲਿਪਟੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਪਰਵਾਸੀ ਦੁਖਾਂਤ, ਪਰਵਾਸੀ ਸੁਖਾਂਤ, ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੌਕ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮਥੋਟੇ ਲਾਹੁਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ-ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਵੇਗਾ। ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਭੋਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਰਾਹ-ਦਸੇਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਣ ਗਿਆ।

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਸਹਿਤ

-ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ,

ਐਮ. ਏ., ਐਡਮਿਟਨ, (ਕੈਨੇਡਾ)

ਤਤਕਰਾ

ਖੂਨ ਦੇ ਹੰਝੂ	13
ਸ਼ਹੀਦ	23
ਕਿਸਮਤ	27
ਰੋਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀ	35
ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ	55
ਘੋਗੜ	61

ਖੂਨ ਦੇ ਹੰਝੂ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਏ ਨੂੰ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂਘਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਡਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇਆ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ, ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼ਰਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ, ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਨਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇੱਕ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਕੇ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮੁਹੰਮਤ ਕਰਵਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਰਦਾ ਕਰਕੇ ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਜਰੀਏ ਡੌਂਡੀ ਪਿੱਟ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੋਂ ਛੇ ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੀ ਦੋ ਘੰਟੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ। ਕੁੱਝ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੋਢੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਡਰ ਗਰਾਊਂਡ ਹੋ ਕੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਇਕੱਤੀ ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਵਿਖੇ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ। ਜਦ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਏ।

ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹਲਕੇ ਵਾਈਜ਼ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਘਰ ਘਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਸਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ।

ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਪੁਲੀਸ ਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਅਤੇ

ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਹਰਲ-ਹਰਲ ਕਰਦੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੜਾ 144 ਲਾ ਕੇ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਇਕੱਠ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਦਿਆਲ ਦੀ ਦੂਰ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਥਾਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਥਾਣੇ ਵਾਇਰਲਿਸ ਆਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵੀਹ, ਪੱਚੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਰਾਤ ਜਾਂ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਰੇਡ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕਿਧਰੇ ਖਿਸਕ ਜਾਵੋ।

ਦਿਆਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਸਾਇਕਲ ਲੈ ਜੀਤ ਤੇ ਤਾਰ ਨੂੰ ਆਖੀ ਕਿ ਚਾਚੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਆਉਂਦਾ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਵੀ ਹੋ ਆਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਰੇਡ ਕਦੋਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਚੁਕੰਨਾ ਰਹੋ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਲਿਆ, ਤਾਰ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਨਸੋਂ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਜੀਤ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਜੀਤ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਚਾਚਾ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਹੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਕਦੋਂ ਵੀ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵਿੜਕ ਰੱਖਣੀ। ਜੀਤ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉਏ ਮੁੰਡੇ ਲਈ ਦੁੱਧ ਭੇਜਣਾ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਈਕਲ ਚੁਕਿਆ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਜੀਤ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲੇ ਗਲਾਸ ਰੱਖੇ ਤੇ ਦਿਆਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਉਹ ਅਜੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਾਲਾ ਮੋੜ ਮੁੜੇ ਹੀ ਸਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦੀ ਗੱਡੀ ਆਉਂਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਚੱਕਮੇ ਪੈਰੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਮੂਹਰਲੇ ਘਰੇ ਵੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੀ ਕੰਧ ਟੱਪ ਕੇ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਭੀੜੀ ਬੀਹੀ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਉਹ ਗੱਡੀ ਤਾਂ ਗਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਦਿਆਲ ਘਰੋਂ ਉੱਠਕੇ ਝਿੜੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਡੇਰੇ ਮੂਹਰਦੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਦਿਆਲ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ। ਉਹ ਅਜੇ ਹੱਥ ਹੀ ਮਿਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਰ ਵੀ ਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਦਿਆਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵੀਹਾਂ ਪੱਚੀਆਂ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਪੁਚਾ ਦੇਈਏ। ਉਹ ਉਠਕੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ 'ਚ ਬੈਠੇ ਪਾਠ

ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਚਾਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਲੋਕ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਰੁਮਾਲਾ ਸਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠੇ।

ਹਾਂ ਬਈ ਗੁਰਮੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਨੇ। ਸੁਖ ਤਾਂ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਫੜ ਫੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਵਿਰਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਰਾਤ ਜਾਂ ਤੜਕਿਉ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੁਲਿਸ ਗੱਡੀਆਂ ਲਈ ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ।

“ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਗੜਨ ਦੇ ਆਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹਮਲਾ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਛੱਲਣੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਮਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਨੇ, ਉਹ ਨੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਮਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣਗੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰੀਏ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਾਣੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ।”

“ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੋ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਸੇ ਕਬਹੂੰ ਨਾ ਟਰੋ” ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਿਉ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਪੰਜ, ਸੱਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁਨੇਹੇ ਦੇ ਆਵੇ। ਅੱਗੇ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਗਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ। ਤੈਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਕੰਮ ਸਮਝਾਉਣਗੇ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਭੇਜਣ, ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ, ਆਖ ਕੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਰ, ਪੰਜ ਕੱਪ ਚਾਹ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਜੀਤ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਾਹ ਤਿਆਰ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਚੱਲੋ ਫਿਰ ਚਾਹ ਛਕੋ, ਮੈਂ ਨਿਤਨੇਮ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਦਿਆਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਫਿਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਸੌਗਰਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਰਗ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਭੋਗ ਸੀ।” ਜੀਤ, ਤਾਰ ਤੇ ਦਿਆਲਾ ਤਿੰਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਜੀਤ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਆਪਾਂ

ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਚੜਨ ਦੇਣਾ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਹੈ ਆਪਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦੇਈਏ। ਰਾਤੇ ਰਾਤ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੀ ਭੂਆ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਸਾਈਕਲ ਉਥੇ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਚੜ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਚੱਲੇ ਫਿਰ ਘਰੇ ਘਰੀਂ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛੱਕ ਕੇ ਆਪਾਂ ਅੱਠ ਵਜੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ।” ਉਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਤਿੰਨੇ ਰਸੂਲਪੁਰ ਤੋਂ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਹਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਇਕਦਮ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ। ਇੱਕ ਚੀਕ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਆਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਲਵੋ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੱਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਨਹਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆ ਰਹੇ ਇੱਕ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਬਾਈ ਜੀ ਨਹਿਰ ਤੇ ਨਾਕਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਇਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਉਹ ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਇੱਕ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕੋਠੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜੀਤ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਹਾ ਖੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੰਜੇ ਵਿਛਾਓ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਛੱਕ ਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਸੁੱਤੇ ਰਹੇ। ਜੀਤ ਨੇ ਭੂਆ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਰੋਟੀ ਬਣਵਾ ਲਈ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੁੱਫੜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛੱਡ ਆਉਣ। ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਰਾਤ ਦੇ ਨੌਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇੱਕ ਟ੍ਰੇਨ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਆਈ, ਜਿਸ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਬੋਰਡ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਭੱਜਕੇ ਚੜਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹ ਟ੍ਰੇਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਟ੍ਰੇਨ ਇਥੇ ਹੀ ਰੁਕੂਗੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਰੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਚੜੇ। ਕਈ ਜਨਾਨੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਆਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੋ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਇੱਕ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭੈਣ ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਰੋ ਕੇ, ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਤਾਂ ਸਕਦੀ ਪਰ ਜਾਨੋ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੀ। ਇਸ ਚੰਦਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਪਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਗਈ। ਸੱਪਣੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੀ ਰਾਮ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਲਜੋਗਣ ਨੇ ਤਾਂ

ਕੋਈ ਕੋਨਾ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਲ ਭਾਲ ਨਾ ਮਾਰੇ ਹੋਣ।

ਪਹਿਲੀ ਜਨਾਨੀ, “ਹਾਂ ਭੈਣੇ, ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ, ਬੇ-ਕਸੂਰ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਬਾਹਲੇ ਮਾਰਤੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੈਣੇ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ।”

“ਭੈਣੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਕੇ ਵੇਖ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੰਜਰੀ ਨੇ ਬਾਗ ਹੀ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਅਤੇ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤ ਖੇਤੋਂ ਮੋਟਰ ਤੋਂ ਚੁਕਕੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਅਤੇ ਅਨੱਕੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬੰਬਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਪਣ ਦੀ ਬੋਟੀ ਬੋਟੀ ਉਡੇ। ਉਸ ਔਰਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦੀ ਨੇ ਆਖਰੀ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ।”

ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬੈਠਦੀ ਹੋਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਜੀਤ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਂਟ, ਕੋਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਣ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਉਂ ਬਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਚੱਲੇ ਹੋ।

ਤਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਪੱਟੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੱਲੇ ਹਾਂ। ਤਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦਾ ਜਾਂ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵੀਰ ਜੀ ਡਰੇ ਨਾ, ਮੈਂ ਟੀ. ਟੀ. ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਡੀ ਖੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਸਵਾ ਛੇ ਵਜੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਚਲਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੋ। ਕੋਈ ਕੁਝ ਵੀ ਆਖੇ ਤੁਸੀਂ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ। ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਇਸੇ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰੇ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਕਰਾਵੇ।” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਦਿਆਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਯਾਰ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਊ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਵੇਖ ਲਈਏ। ਉਠਕੇ ਤਿੰਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਤੁਰ ਗਏ। ਉਹ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਵੇਖੀ ਜਾਊ ਯਾਰ, ਕੀ ਹੋ ਜਾਊ, ਚੱਲੋ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ। ਦਿਆਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੜਕੇ ਸੀਟਾਂ ਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਛੇ ਵਜੇ ਗੱਡੀ ਸਟਾਰਟ ਹੋ ਗਈ। ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੱਡੀ ਭਰ ਗਈ। ਗੱਡੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤੋਰ ਲਈ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਹ ਰਾਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਆ ਗਿਆ। ਘਬਰਾਉ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਚਾਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਉਤਰ ਜਾਣ। ਬਹੁਤ ਸਵਾਰੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗੱਡੀ ਰੁਕੀ। ਵਾਪਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਈ। ਇਸ ਵਾਰ ਗੱਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਰੁਕੀ ਨਹੀਂ। ਗੱਡੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ

ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੈਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਗੱਡੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਕੇ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਏ। ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ., ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੜਨ ਦਿੰਦੇ। ਝਈਆਂ ਲੈ ਲੈ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾਇਆ,

“ਸੇਵਕ ਕੋਉ ਸੇਵਾ ਬਨਿ ਆਈ, ਹੁਕਮ ਬੁਝਿ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਈ॥

ਹਰ ਘਰ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲੰਗਰ ਲਗਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਨੂੰ ਮੌਸਮ ਇੱਕਦਮ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੱਸਾਂ ਟ੍ਰੇਨਾਂ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਤਾਂ ਜੋ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਠ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦਿਆਲ ਹੋਰੀ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੀਂਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਜੀਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤਾਰ ਜੇ ਆਪਾਂ ਬੱਸ ਫੜ ਵੀ ਲਈ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਾਂ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਾਤ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇ। ਸੁਭਾ ਉਠਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਅੱਖੀ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਾਊਂਟਰ ਤੇ ਬੈਠੇ ਮਾਵੇ ਵਾਲੀ ਪੱਗ ਬੰਨੀ ਬੈਠੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਫਤਹਿ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿਆਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਮਰਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਕਮਰੇ ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਕੰਮ ਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਗੰਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੱਠਾ ਹੀ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ, ਪੁਲਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਪੇਂਡੂ ਲੋਕ ਵੀ ਸਮਾਨ ਪੱਤਾ ਖਰੀਦਣ ਆਏ ਚਾਰ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਕਾਂ ਪੈਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਕਰਾਇਆ ਦੱਸੋ ਕੀ ਲਵੋਗੇ, ਤਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਜੋ ਮਰਜੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਜੇ ਨਾ ਵੀ ਦਿਓਗੇ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਗੱਲ ਮੁੱਕੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀਤ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਡਬਲਬੈੱਡ ਹੈ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਬੈੱਡ ਹੋਰ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਮਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਲੈਟਰੀਨ ਬਾਥਰੂਮ ਅਟੈਚਡ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਹ ਦਿਆਂਗੇ। ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਦਿਉ, ਅਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਨਿਚੋੜ ਲਈਏ। ਚਾਰ ਨੰਬਰ ਕਮਰੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਆਹ ਦੋ ਕਮਰੇ ਛੱਡਕੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਨਿਚੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝਣਕ ਕੇ ਪਾ ਲਏ।

ਕਾਊਂਟਰ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਜੀਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਇੱਥੇ ਕਿਤੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਹਾਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਪਾਸੇ ਢਾਬਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਹੈ ਬਾਈ ਜੀ ਸਿੱਖ ਹੀ। ਹੈ ਸਾਲਾ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਟਾਊਟ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਤੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਆ ਜਾਣਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਉਠੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਮੀਂਹ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਛਤਰੀਆਂ ਲਈ ਖੜੀ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੜਿਆ ਜਿਹਾ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ। “ਆਪ ਕਿਆ ਕਰਨੇ ਆਏ ਹੋ, ਅਭੀ ਭੀ ਆਪ ਕੋ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ, ਕਿਸ ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਨੇ ਹੈ ਯੇਹ ਲੋਗ, ਮੁਝੇ ਸਮਝ ਮੇ ਨਹੀਂ ਆਤਾ।” ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਨਾਮ ਲਿਖਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਬਹੁਤ ਆਇਆ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਟ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਦੁੱਖ ਭੰਜਣੀ ਬੇਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਦਿਆਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਯਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਈਏ। ਜੀਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇੱਥੇ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚਲੇ ਥੰਮ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਥੱਲੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਦ ਸਰਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਵਗ ਤੁਰੇ। ਧੂਏ ਦੀਆਂ ਲਸਰਾਂ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਚਿੱਟੀ ਕਲੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਵਿਲਕ ਵਿਲਕ ਹਕੀਕਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਟੈਕੀਆਂ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਖੜੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਟੈਂਕ ਲਿਆਂਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਂਕ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਫਸ ਗਿਆ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਬੰਬ ਵਰਸਾਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੋ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ। ਦਸ ਟਰੱਕ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਰਹਾਇਸ਼ ਆਹ ਸਿੰਧੀ ਹੋਟਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ

ਦੀ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਦੱਸਦਾ ਦੱਸਦਾ ਉਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੀ ਰੋ ਪਿਆ। ਜੋ ਖੜੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਆਇਆ ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ, ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਮੁਰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਦਿਆਲੇ ਹੋਰੀ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੁੰਗੇ ਕੋਲ ਜਗਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਰੁਕ ਗਏ। ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਏ। ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਇਸ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਤਾਲੀ, ਪੰਜਾਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਦਿਆਲੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀਤ ਇਹ ਪਾਗਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਲੱਗਦਾ ਵਿਚਾਰਾ ਵਕਤ ਦਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੀਤ ਨੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਫ਼ਤਹਿ ਬੁਲਾਈ, ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਫ਼ਤਹਿ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡੋਂ ਆਏ ਹੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ।

ਮੈਂ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਤੇ ਆਪ ਜੀ।

ਅਸੀਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ। ਵੀਰ ਜੀ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਏ ਤੇ ਫਿਰ ਹੱਸੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਛੱਡੋ ਵੀਰ ਜੀ, ਕੀ ਕਰੋਗੇ ਸੁਣਕੇ, ਮਨ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਭਾਣਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਵਰਤਾਇਆ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖਕੇ ਬਖਸ਼ ਹੀ ਲੈਣ।

ਪਰ ਵੀਰ ਜੀ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੁੱਖ ਦੱਸਿਆ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਆਲ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਵੀਰ ਜੀ ਮੇਰਾ ਦੁੱਖ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਿਆਂ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ ਉਨਾ ਹੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੇ ਬਿਨਾਂ ਹਟਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਲਵੋ ਸੁਣ ਲਓ, ਬਾਹਿਸ਼ ਵੱਧ ਗਈ, ਉਹ ਚਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿੰਘੋਂ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਸੀਂ ਸੱਤ ਜੀਅ ਸਾਂ, ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ, ਦੋ ਮੁੰਡੇ, ਇੱਕ ਧੀ, ਇੱਕ ਨੂੰਹ ਤੇ ਇੱਕ ਪੋਤਰਾ। ਪੋਤਰਾ ਅਜੇ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਨਾਨਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ

ਸੁੱਖ ਸੁੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮੁੰਡਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਨਾਊਸਮੈਂਟ ਹੋਈ, ਪਰਸੋ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟਰੱਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੇਖ ਲਵੋ। ਗੁਰੂ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਹੀ ਆਪਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਂ, ਵੇਖ ਲੋ ਢੇ ਮੇਲਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਬੀ ਫੜਾ ਆਏ। ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਦੇਗ ਕਰਵਾਕੇ ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਕਿ ਇੱਕ ਗੋਲਾ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਸਾਰੇ ਭੱਜ ਕੇ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਲੰਗਰ ਛੱਕਕੇ ਅਸੀਂ ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ, ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਉਠਕੇ ਸਰਾ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਉਥੇ ਕੁਝ ਬਚਾ ਹੈ, ਮਿਲਟਰੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲੰਗਰ ਉਪਰ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਰਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜ ਤੁਰੀ। ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਸੀ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿੱਸ ਪਾਸਿਓਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਹੋਈ, ਮੇਰੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਭੱਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਜੋ ਨੂੰਹ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਡਿੱਗਾ ਸੀ ਫੜਕੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਏ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਮੇਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਪਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਫਾਇਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖਿਆ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੋਰ ਉਠੇ, ਅਸੀਂ ਭੱਜ ਕੇ ਸਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੋਤਾ ਮੇਰੀ ਗੋਦੀ ਚੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਸਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਬੱਚਾ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਸੀ। ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਧਾਅ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਮੈਂ ਗਲ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ ਉਸ ਉਪਰ ਪਾ ਕੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਉਹ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੰਝੂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਿਲ ਉਪਰ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸਨ।

“॥ ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ, ਤੈ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ॥”

ਕੋਲ ਖੜੇ ਤਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਨਾ ਉਏ ਭਰਾਵਾ ਇਉਂ ਨਾ ਆਖ, ਤੂੰ ਆਖ ਜੋ ਤੁਧ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗੱਲ ਚੰਗੀ॥”

“ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਬਾਈ ਜੀ” ਜੀਤ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਿਆ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਭਾਰ ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਾਬੇ ਅਟੱਲ ਦੇ ਮੂਹਰਦੀ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਦੂਰ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਸਤਵੇਂ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਹੋਰ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਇੱਕ ਟਰਾਲੀ ਵਾਲਾ ਸਾਨੂੰ ਬਿਆਸ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਬਰਨਾਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪੁਚਾਇਆ।

ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ (ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਵਾ ਆਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇੱਥੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੋਲ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਜਾਇਦਾਦ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਛੱਕਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਜੋੜੇ ਝਾੜਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਰੱਖਣ।

ਡਿੱਠੇ ਸੱਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀਂ ਤੁੱਧ ਜੇਹਿਆ,

ਬਧਹੁ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੋਹਿਆ॥

ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਦਾ ਉਹ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਿਆ।

ਸ਼ਹੀਦ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਟਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਲਜਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਕੇਸ, ਦਾਹੜੀ ਰੱਖਕੇ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾਉਣ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ ਚੁੰਨੀਆਂ ਲੈਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਸਨ।

ਅੱਜ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਅਨਾਊਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਠੀਕ ਦਸ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂਘਰ ਮੈਹਦੀਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਹਰਬੰਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਾਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਈਏ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਵੱਡਾ ਸੁਖਦੇਵ, ਛੋਟਾ ਅਜਮੇਰ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਪ੍ਰਮਿਦਰ ਵੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ ਪਾਪਾ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰਜਾਮੰਦੀ ਵੇਖਕੇ ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਵੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, ਜੇ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਗਈ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖਾ ਦਿੱਤੇ। ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤੱਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਂਹਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਿਗੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੁਲੀਸ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਿੰਗ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਹੁਤੇ ਵਾਰੀ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਸਿੱਖੀ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ਉਪਰ ਦੀ ਗਾਤਰੇ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣੇ, ਕੰਮ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਰਨੇ। ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ, ਅਸਲਾ ਤੇ ਅਡੈਂਟੀ ਕਾਰਡ ਬਣਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ

ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ (ਆਤੰਕਵਾਦੀ) ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਆਦਮੀ ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ ਲੁਟਾਂ, ਖੋਹਾਂ ਕਰਦੇ। ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਵੇਖਕੇ ਨਾਮ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀਆਂ। ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਛਪਦੇ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਭੇਸ ਵੇਖਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਖਾੜਕੂਆਂ ਸਿਰ ਹੀ ਮੜਦੇ। ਕਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕੇ ਲਿਖਦੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰਾਈ ਦੇ ਪਹਾੜ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਪੁਲੀਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਤੂਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੱਗਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ। ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਨਿਧੜਕ ਜਰਨੈਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਚਿਤਵੇ ਹੋਣ। ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਰਬੰਸ ਦੀ ਕੱਸੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਘਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਅਜਮੇਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਹੀ ਸਨ। ਰੋਟੀ ਟੁਕ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੁਰ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਈ ਦੀ ਅੱਖ ਅਜੇ ਲੱਗੀ ਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਹਰਬੰਸ ਹੋਰੀ ਆ ਗਏ, ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਵੇਖਕੇ ਹੱਕੀ ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਚਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਸਾਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਲਦੀ ਦੇਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਤਾਣਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ “ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਕੱਢਕੇ ਦੇਵੇ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਪਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਨੇ ਸਟੇਨ ਅਜਮੇਰ ਵੱਲ ਤਾਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਜਾਈ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਢੱਕਕੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਦੋ ਨੇ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਫੜਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਿਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ। ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਭੇੜੀਏ ਹੋ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।” ਉਹ ਭੇੜੀਏ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾੜਨ ਤੱਕ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਮਿਨਤਾਂ ਤੇ ਤਰਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੌਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ

ਸਿੱਖਿਆ ਯਾਦ ਆਈ। ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਬੋਲ, ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਖ਼ਾਤਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਣੇ ਹਨ। ਜਦ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਜਤ ਆਬਰੂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਖ਼ਾਤਰ ਹਨ।

ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਮਿਦਰ ਉਪਰ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਪ੍ਰਮਿਦਰ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਕਮੀਜ਼ ਬੱਲੇ ਪਾਈ ਛੇ ਇੰਚ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੱਢਕੇ, ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਖੋਭ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਅਜੇ ਹਾਏ ਹੀ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਿਦਰ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਵਾਰ ਛਾਤੀ ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਥਾਏਂ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਨੇ ਭੱਜਕੇ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਅੰਦਰਲਾ ਦੋ ਕੋ ਮਿੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ, ਅਜਮੇਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਿਦਰ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਸਹਿਮੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਦਰਾ ਲਗਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਪਛਾਣਕੇ ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ ਉਡਿਆ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖਕੇ ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਹੈ।” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰਾ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਤੇ ਬਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਰਬੰਸ, ਗੁਰਬਚਨ ਤੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਅਜੇ ਉਹ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਇੱਕ ਗੱਡੀ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ। ਗੱਡੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਹਰਬੰਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ। ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਤਾਣ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਿੱਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛੱਲਣੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੋ ਜਾਣਿਆਂ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੋਂ ਖੇਸ ਚੁਕਿਆ, ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਖੇਸ ਉਪਰ ਪਾ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਜਾਣੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਰਬਚਨ ਤੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੂੰਜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਗਏ, ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ। ਸਮੇਤ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ

ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਬਚਨ ਤੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਲਈ ਚੁਕੰਨੇ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਿਣਕ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਬੰਨੀ ਦੇ ਮਰ ਜਾਈਏ। ਹਾਲਾਤ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਖਕੇ ਉਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨੇ ਥਾਣੇ ਆ ਕੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਦੇ ਕੁਆਟਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੀ ਵਰਦੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕੱਲ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਫੜਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਚੱਡੇ ਪਾੜ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰਤ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਸੁਟ ਲਵੋ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਪਸੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਵੋ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੱਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪਟੜੀ ਜਾਂ ਪਈਆਂ। ਲੋਹੇ ਵਾਲੀ ਪੁਲੀ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਲਾਹੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛੱਲਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਰੇ ਪਏ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਏ. ਏ. ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀ ਦਾ ਬਰੱਸਟ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਏ. ਏ. ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀ ਇੱਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਿਸਤੌਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਫੋਟੋ ਖਿੱਚੇ ਗਏ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਫੇ ਤੇ ਖ਼ਬਰ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ। ਜਿਸ ਮੁਠਭੇੜ ਵਿੱਚ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋ ਅਣਪਛਾਤੇ ਖਾੜਕੂ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਅਖਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ, ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰਾਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨੰਬਰਦਾਰ ਅਖਬਾਰ ਕੱਛ 'ਚੋਂ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਹਰਬੰਸ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪੁੱਤ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਜਰਾ ਆਹ ਫੋਟੋ ਵੇਖਣਾ ਕਿਤੇ ਇਹ ਰਾਤਾ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਖਕੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਖਚਰੀ ਹਾਸੀ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਫੜਾਕੇ ਸੱਥ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਕਿਸਮਤ

ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੈਰ ਔਜ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਵਰਗਾ ਮਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੰਤ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮੋਹਣ ਔਜ ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਦੀ ਬੇਬੇ ਉਠਣ ਸਾਰ ਹੀ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਗਈ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਵੀ ਆਪਣੇ ਚਾਚਿਆਂ, ਤਾਇਆਂ ਤੇ ਯਾਰਾਂ ਬੇਲੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਮਿਲਦਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਵਿਛੜਨ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਛਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੋਠੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਨੱਪ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਆਂਢੀ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ, ਬੰਤ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਅਲਾਟੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਠੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸੀ। ਔਜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇਜ ਜੋ ਮੋਹਣ ਦਾ ਹਮ ਜਮਾਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਰਮਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲੀ ਕੋਠੀ ਪਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਤੇਜ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰੀ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇੰਨਾ ਪੈਸਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆਵੇਗਾ? ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੱਤ ਅੱਠ ਲੱਖ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਵੇਗਾ। ਤੇਜ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਲੈ ਲਏ। ਇੰਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਖਰਚਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਸਾਰੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਮੋਹਣ ਕਰੇਗਾ। ਤੇਜ ਤੇ ਮੋਹਣ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮੋਹਣ ਦੀ ਤੇਜ ਨੇ ਜੋ ਪੈਸੇ ਦੇ ਖਰਚ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ, ਮੋਹਣ ਉਸ ਵਿੱਚ ਭੇਰਾ ਵੀ ਕੁਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਜਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਬੜੀ ਲਗਨ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਮੋਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਤੇਜ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮੈਚ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਤ ਅੱਠ ਜਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਤੇ ਤੇਜ ਦੇ ਬਾਹਰੇ ਆਏ ਦੋਸਤ ਤੇਜ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਪੈਗ ਲਾ

ਰਹੇ ਸਨ। ਮੋਹਣ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇਜ, ਮੋਹਣ ਦੀ ਆਉ ਭਗਤੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਵੇਖਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੋਹਣ ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤੇਜ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਾਈ ਫਿਰ ਕਰਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤੇਰਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਂਦਾ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਅਪਣੱਤ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਚੱਲ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਲੰਘ ਲੈਣ ਦੇ। ਫਿਰ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਤੇਜ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੋਹਣ ਦਾ ਧਰਤੀ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਜ ਮੈਨੂੰ ਜਰਮਨ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤੇਜ ਨੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਮੋਹਣ ਤੇਰਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਾਂ ਬਾਈ ਜੀ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਣਵਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਫਿਰ ਕੱਲ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਲਈ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਤੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸੁਭਾ ਅੱਠ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮੋਹਣ ਤੇ ਤੇਜ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਫਲੌਰ ਇੱਕ ਏਜੰਟ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਪਚਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜਰਮਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਤੇਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਅਡਵਾਂਸ ਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਟਾਇਮ ਦਿੱਤਾ।

ਤੇਜ ਪੰਜ, ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਾਪਸ ਜਰਮਨ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਘੱਲਣ ਨੂੰ। ਪਰ ਤੇਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਬੰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗਿਰਵੀ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ।

ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਏਜੰਟ ਦਾ ਆਦਮੀ ਮੋਹਣ ਕੇ ਘਰੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਏਜੰਟ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮੋਹਣ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਏਜੰਟ ਕੋਲ ਉਸ ਦੇ ਦਫਤਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਵੋ। ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪਹਾੜਗੰਜ ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ। ਏਜੰਟ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਤਰੀਕ ਆ ਗਈ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਲਈ ਲਾਠੂ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ

ਦੀ ਗੱਡੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਵੇਖਿਓ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਦਲਦੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਪੁੱਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਕਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਛੜਣ ਦਾ ਸੱਲ ਭਾਵੇਂ ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਦੇ ਚੁਭਣ ਵਾਂਗ ਚਸਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਜਬਤ ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਰਿਆ। ਮਾਂ ਨੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰਦੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਦਹੀ ਤੇ ਖੰਡ ਨਾਲ ਜੁਠਲਾ ਕੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾਕੇ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰਿਆ।

ਮੋਹਣ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਤੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਪੈਸੇ ਮੋਹਣ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਬੈਗ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਏ ਸਨ।

ਏਜੰਟ ਦੇ ਦੱਸੇ ਪਤੇ ਤੇ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਪਹਾੜ ਗੰਜ ਮਹਾਰਾਣੀ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਹੋਟਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ। ਕਾਊਂਟਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਏਜੰਟ ਬੈਠਾ ਮੋਹਣ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨੰਬਰ ਦੱਸਕੇ ਉਪਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਪੰਦਰਾਂ, ਵੀਹ ਮੁੰਡੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੋਹਣ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਚਾਹ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈ। ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਏਜੰਟ ਮੋਹਣ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਵੀਜਾ ਵਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਮੋਹਣ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹ ਲੈ ਲਏ।

ਮੋਹਣ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਟਿਕਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਭਾ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮਿਲਾਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ। ਛੇਤੀ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਪੁੱਛੇ ਵੀ ਤਾਂ ਬੱਸ ਇਹ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਅੰਕਲ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦੇਣ ਲੈਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਏਜੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭਾ ਪੰਜ ਵਜੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਆਖਕੇ ਆਪ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਠਕੇ ਮੋਹਣ ਹੋਰੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜ ਗੰਜ ਤੋਂ ਹੀ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਜਾਣੇ ਪੌਣੇ ਪੰਜ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਏਜੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਥੇ ਖੜਾ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਮੋਹਣ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ। ਮੋਹਣ ਤੋਂ ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਤੇ ਟਿਕਟ ਫੜਕੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਕਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਣਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ।

ਮੋਹਣ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਤੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਘੁੱਟਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਥਰੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਭਾਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਮਸਾਂ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਭਰੇ ਮਨਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਹਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾਕੇ ਬੇਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਉਸ ਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਬੇਡਿੰਗ ਕਾਰਡ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਉਤਾਰ ਚੱਕਰੇ ਮੋਹਣ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਢੱਚ ਢੱਚ ਕਰਕੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਬਾਹਰ ਸ਼ੀਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਹਿਲਾਕੇ ਸਭ ਅੱਛਾ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਸਕਿਊਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚੈਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੇਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਠਾਕੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੋ ਜਦ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਡਦਾ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ।

ਟਾਇਮ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੋਹਣ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰੁੰਗਾ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਟੌਹਰ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਤਮੰਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬੈਅ ਖਰੀਦਕੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਕੋਠੀ, ਕਾਰ, ਸਕੂਟਰ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਵੀਹ ਵੀਹ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਚਿਆ ਉਹ ਦੁਬਈ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੋਹਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡੇ ਹੋਰ ਵੀ ਰਲ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਜਰਮਨ ਜਾਣ ਲਈ ਹੀ ਆਏ ਨੇ।

ਜਦੋਂ ਮੋਹਣ ਹੋਰੀ ਦੁਬਈ ਜਾ ਕੇ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਗੋਰਖਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੋਰਖਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਕੇ ਦਾਨਾਂ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਹੋਟਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋ ਹੋਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਆਖ ਗਏ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਟੈਕਸੀ ਲੈ ਕੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਆ ਜਾਣਾ। ਗੋਰਖੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਉਥੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਹੀ ਮਿਲਾਂਗਾ, ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੱਤ ਵਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਨੌ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੈਗ ਲੈ ਕੇ ਟੈਕਸੀ ਰਾਹੀਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਥੋਂ ਪਰਾਗ ਜਾਵੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਵੀਜੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦਿੱਤੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਰਿਜ਼ਨਲ ਹੈ। ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਉਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਲਾਈਟ ਚੈਕੋ ਸਲਾਕੀਆ (ਪਰਾਗ) ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਉਹ ਪਰਾਗ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਕੇ ਇਕ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵੀਹ, ਪੱਚੀ ਇੰਡੀਅਨ ਮੁੰਡੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਆਲੂ ਤੇ ਬਰਿਡਾਂ ਮੰਗਵਾ ਲਈਆਂ। ਆਲੂਆਂ ਦੀ ਤਰੀ ਵਾਲੀ ਸਬਜੀ ਨਾਲ ਸਭ ਨੇ ਬਰਿਡਾਂ ਖਾ ਲਈਆਂ। ਏਜੰਟ ਨੇ ਮੋਹਣ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਜਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਰਮਨ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਸੌਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੌਂ ਆ ਜਾਵੋ। ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਉਸੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜਿਲ ਤੇ ਸੀ।

ਉਸੇ ਰਾਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੋਕੀ ਲਵਾ ਕੇ ਜਰਮਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਡਰਿਜ਼ਡਨ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਜਰਮਨ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲੈਪਸਿੰਗ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਰ ਰੁਕਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਾਡਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਪੰਜ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਤੇ ਟ੍ਰੇਨ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ। ਇਹ ਟ੍ਰੇਨ ਚੜਕੇ ਲਾਈਪਸਿੰਗ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਛੱਕਕੇ ਮੋਹਣ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਬੂਥ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਤੇਜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਲੈਪਸਿੰਗ ਦੇ ਗੁਰੂ

ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਠੀਕ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਪੰਜ ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਅਰਾਮ ਕਰ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਤੇਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦੋਸਤ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸੱਤ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਦੋਸਤ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਤੇਜ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ। ਉਹ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਬਰਗ ਮੋਹਣ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਛੱਕਕੇ ਉਹ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਤੇਜ ਦੇ ਸਾਥੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਹੁਣ ਤੇਜ, ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘੁੰਮਦਾ ਘੁੰਮਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੋਹਣ ਨੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਬਾਈ ਆਪਾਂ ਕਿਧਰੇ ਕੰਮ ਭਾਲੀਏ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਹੀ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਬਾਈ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਘਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ, ਮੈਂ ਪੈਲੀ ਗਹਿਣੇ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਤੇਜ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੋਹਣਿਆ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੈਲੀ ਛੁੱਟ ਜਾਊਗੀ। ਜੇ ਬਾਹਲਾ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਏਂ ਤਾਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਰਮਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਏਂ, ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜੇ ਫਿਰਨਗੇ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਨੇ। ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਉਥੇ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂ। ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਲਵਾ ਦਿਊਂਗਾ। ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀ ਮਿਲੂਗੀ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਉਸ ਦੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵੇਖ ਲੈ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਿਹਲੇ ਵੀ ਰਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਗੋਰੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਬਾਈ ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ, ਮੋਹਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮੋਹਣ ਤੂੰ ਅੰਬ ਖਾਣੇ ਹਨ ਕਿ ਪੇਡ ਗਿਣਨੇ ਐ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਤੇਜ ਸਮਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਪੌੜੀਏਂ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਖਿਆ, ਛੱਡ ਮੋਹਣ ਸਿੰਹਾਂ ਸੋਚਣ ਨੂੰ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਕੱਢ ਤੇ ਫਿਰ ਸੋਚਾਂਗੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਕਰਨਾ। ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਮੋਹਣ ਉਠ ਕੇ ਮੁਰਗੇ ਦੇ ਮੀਟ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਿਆਜ਼, ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਅਦਰਕ ਕੱਟਣ ਜਾ ਲੱਗਾ।

ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਕੇ ਤੇਜ, ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਾਰਟੀ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ

ਵੱਡੇ ਤੇ ਮਹਿਲ ਵਰਗੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਦਮੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ, ਦੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਅਫਗਾਨੀ, ਬਾਕੀ ਕਾਲੇ ਤੇ ਗੋਰੇ ਸਨ। ਤੇਜ ਨੇ ਮੋਹਣ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਵਾਈ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਆਦਮੀ ਭਰਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹਬਸ਼ੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਪੂਰਾ ਗੋਰਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੇ ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਮੋਹਣ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ। ਤੇਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਰਮਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਓ. ਕੇ. ਹੀ ਆਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੈਂਡ ਬੈਗ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਇੱਕ ਬੈਗ ਉਸ ਨੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਹਣ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਤੇਜ ਨੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਬੈਗ ਦੇ ਕੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਅਟੈਚੀ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪੈਂਗ ਪੀ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਰੂਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ। ਪੀਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਤੇਜ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਹਬਸ਼ੀ ਨਾਲ ਤੂੰ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ। ਗੱਲ ਵੱਧਦੀ ਵੱਧਦੀ ਹੱਥੋਂ ਪਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਮੋਹਣ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਕਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੋਹਣ ਵੀ ਤੇਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਜ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਨੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇ ਤੇਜ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿੱਚ ਚਾਕੂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਜ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੋਹਣ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁੱਟ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਠੁਡਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਚੇਨ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਏ ਪਏ ਮੋਹਣ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਾਕੂ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਜ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੌੜ ਗਏ। ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੁਲੀਸ, ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਹੁਟਰ ਮਾਰਦੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ।

ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮੋਹਣ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਕੂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਹੁਮਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਉਪਰ ਮੋਹਣ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮੋਹਣ ਤੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੋਹਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲੀ। ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜੱਜ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜੱਜ ਨੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਜੇਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਹਣ ਉਪਰ ਕਤਲ

ਦਾ ਕੇਸ ਚੱਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮੋਹਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੋਹਣ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸਲੀ ਕਾਤਲ ਇਹ ਹਨ। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਮੋਹਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੀ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਮੋਹਣ ਭਾਵੇਂ ਸੱਚਾ ਸੀ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਗਈ। ਅਖੀਰ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ। ਮੋਹਣ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਪੱਕੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਲਈ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਜੇਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਮੋਹਣ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ।

ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਆਇਆ ਕਿਸ ਕੰਮ ਸੀ। ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ। ਤੇਜ਼ ਮੇਰਾ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ ਸੀ। ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਕਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਕੀ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਕਿ ਇਹ ਕਤਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਹੀਂ ਮੋਹਣ ਇਹ ਕਲੰਕ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਲਹਿਣਾ। ਉਹ ਬੈਠਾ ਸੋਚਦਾ, ਮੈਂ ਆਇਆ ਸਾਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ, ਆਹ ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਮੋਹਣ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਂਦਾ। ਉਹ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੋਹਣ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਅਬਾ ਤਬਾ ਵੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜੇਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਚੈਕ ਕਰਨ ਤੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਖਾਨੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਤੇ ਉਹ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਆਖਦਾ। ਬਾਈ ਤੇਜ਼ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੰਮ ਭਾਲਕੇ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਊਂ। ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਕੇ ਕੋਠੀ ਪਾਊਂ। ਆਹ ਵੇਖ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੈਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਊ, ਆਖਦਾ ਉਹ ਮੂੰਹ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ।

ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀ

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਬੀ ਏ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ। ਉਸ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ, ਦਿਲੀਂ ਤਮੰਨਾਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ (ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਦੋ ਏਜੰਟਾਂ ਕੋਲ ਗੇੜੇ ਵੀ ਮਾਰ ਆਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੁਲੀਸ ਵਿਚ ਏ ਐਸ ਆਈ ਦੀ ਭਰਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਬਣਦਾ ਤਣਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਾ ਜਿਲਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਵੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਰਹਿ ਗਏ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਭੁਲੱਥ ਥਾਣੇ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਿਨ ਪਾ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਨੇਡਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਦੁਬਈ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਉਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਉਥੇ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾਂ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਜਾ ਵੇਖਿਆ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਹ ਕੀਤਾਂ। ਇਥੇ ਅਸਲੀ ਸਵਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪੜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਨਸਾਨ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਹੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਨੇਡਾ ਵਾਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਐਸ਼ਾਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਆਖੀਰ ਨੂੰ ਕਿਸਮਤ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ।

ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਏਜੰਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਰਜੀ ਦਿੱਤੀ। ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ (ਨਿੰਮਾ) ਏਜੰਟ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲਏ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਯੋਰਪ ਭੇਜਣ ਦੇ। ਹੁਣ ਜਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਆਲ ਮਟੋਲ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੀਸ ਲੈ ਕੇ, ਉਹ ਦਰਖਾਸਤ ਐਸ ਐਚ ਓ ਮੱਲੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਰਜੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੱਕ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਮੱਲੀ ਦੀ ਅਤੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਉਗਾਲੀ ਸਾਂਝੀ ਸੀ। ਮੱਲੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪੈਸੇ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਕੇਸ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਦਾ। ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਸੁਖਮੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੈ, ਜੋ ਅਗਲੇ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਸੱਚ ਦੱਸ ਕੇ ਮੇਰਾ ਅੱਧ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬਾਕੀ

ਪੰਜਾਹ ਲੈ ਕੇ ਤੀਹ ਹੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਮੱਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ, ਦਵੰਜੀ ਹਿਸਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੇ ਮਾਰਕ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਦਰਖਾਸਤ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਏਜੰਟ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਘਰੇ ਮਿਲਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਮਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਭਾ ਪੰਜ ਵਜੇ ਆਪਾਂ ਇੱਕ ਏਜੰਟ ਚੁਕ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ। ਟਾਇਮ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਇਓ।

ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਟੈਕਸੀ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਕ ਗੱਡੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖ ਆ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇ। ਸਿਪਾਹੀ ਜਾ ਕੇ ਟੈਕਸੀ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਆਖ ਆਇਆ।

ਸਟੈਂਡ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਰਾਈਵਰ, ਥਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੱਲੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਥਾਣੇ ਦਾ ਚਾਰਜ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਟਰੱਕ ਯੁਨੀਅਨ, ਟੈਕਸੀ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਟੈਂਪੂ ਯੁਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਤੇ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਬੁਲਾ ਕੇ, ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਗਾਰ ਵੇਲੇ ਤੇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਬਣਦਾ ਖਰਚਾ ਜਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਾਂ ਦਿਵਾਉਂਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਬੇਝਿਜਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਣਾਂ। ਮੈਂ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਬਣਦਾ ਹਿਸਾਬ ਜਰੂਰ ਦਿਵਾਵਾਂਗਾ।

ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵੱਜਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਥਾਣੇ ਆ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਵਾਲਾ ਡਰਾਈਵਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਖੜਾ ਸੀ। ਪੰਜ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਡੀ ਨਿੰਮੇ ਦੇ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਰੋਕੀ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਤਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਨਿੰਮੇ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਠਠਬਰ ਜਿਹਾ ਗਈ। ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵਾਲਾ (ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਆਹ ਪੈਦੜ ਅੱਜ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਕਿਧਰੇ ਆ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੇ ਵੀ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਐ। ਉਹ ਕੁਝ ਘਬਰਾ ਜਿਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਘਰ ਹੀ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਆਏ ਹਾਂ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿੰਮੇ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਾਤੀ ਜਿਹੀ ਆਈ। ਹਾਂ ਵੀਰ ਜੀ, ਉਹ ਘਰ ਹੀ ਨੇ। ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੋ ਤੁਰੀ। ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ

ਖੋਹਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਬੈਠੋ, ਮੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਨਿੰਮੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਮਿਲਣ ਆਏ ਐ।

ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਇੱਕ ਦਮ ਬੱਗਾ ਪੂਣੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮਸਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਤੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਬਈ ਮੈ ਘਰੇ ਹੀ ਹਾਂ।

ਹਾਂ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣਾ ਹੋਵੇ। ਭੇਜਣਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਦੀ ਭੈਣ-----। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਲੇ ਭਟਨੂਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਿਆਪਾ ਹੋਊ। ਮੇਰੇ ਪਤਿਉਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਆਰਾਂ। ਲੰਬਾ ਜਿਹਾ ਸਾਹ ਲੈਦਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਖ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਚਾਹ ਬਣਾ, ਮੈ ਸੁੰਘਦਾ ਮੂੰਹ ਕੀ ਬੋਲਦੇ ਐ।

ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਆ ਕੇ, ਬੜੇ ਹੀ ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ।

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

ਹਾਂ ਜੀ।

ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਮੈ ਭੁਲੱਥ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤੂੰ ਕਬੂਤਰ ਬਾਜੀ ਕਰਦਾ ਏ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਭਟਨੂਰੇ ਤੋਂ ਦੁਰਖਾਸਤ ਆਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਟਾਈਮ ਦਾ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਏਂ। ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਵੇਖੋ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਉਹ ਕੱਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਆਏ ਸਨ। ਮੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁੰਡਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਮੈ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਸਣੇ ਵਿਆਜ ਵਾਪਸ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਨਿੰਮੇ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਚਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮਠਿਆਈ, ਬਿਸਕੁਟ, ਨਮਕੀਨ ਕਾਜੂ ਤੇ ਬਦਾਮ ਰੱਖ ਗਈ। ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਫੜਾਈ, ਪਲੇਟਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਗਏ। ਭੁੱਖਾ ਬੋਕ ਜਿਵੇਂ ਲੁੰਗ ਨੂੰ ਪੈਦਾ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲੇਟਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ।

ਚਾਹ ਵਾਲੀ ਖਾਲੀ ਪਿਆਲੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਠ ਕੇ ਨਿੰਮੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। “ਵੇਖ ਬਈ

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਬੂਤਰ ਬਾਜੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਅਤਿੱਕੇ ਆਉਂਦਾ ਉਸ ਉਪਰ ਸਿਧਾ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਪਰ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਥਾਣੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਸੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਹਥਕੜੀ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।” ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਡਰਾਇਆ। ਉਸੇ ਪਲ ਹੀ ਅਸਲੀ ਮਕਸਿੰਦ ਲਈ ਢਿੱਲ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਦੱਸੋ। ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਭੱਜਾਂ। ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰੋਗੇ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਨਿੰਮਾਂ ਡਰਦਾ ਲਿੱਸੇ ਲਿੱਸੇ ਲਾਹੀ ਖੜਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਚੋਣ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸੀ।

ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਭੱਜਦਾ ਤਾਂ ਭੱਜਦੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਾਹੀ ਅਫਸਰ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਣਗੇ।” ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ।

“ਵੇਖ ਬਈ ਨਿਰਮਲ, ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਾਲਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਗੱਲ ਉਪਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇ ਤੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੀਨਾਵਾਂ ਕਰਵਾ ਦੇਈਏ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ, ਨਾਲੇ ਤੂੰ ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ।” ਪਰ ਆਖ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿਰ ਜਿਹਾ ਖੁਰਕਣ ਲੱਗਾ।

“ਸਰ ਜਿਵੇ ਤੁਸੀਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੋ। ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਬਚਾਵੇ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਾਂ ਆਪ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਭੱਜਦਾ।”

“ਵੇਖ ਬਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੁੰਨਾ ਏ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਣਾਂ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਂਜਾ ਚੌਕਾ ਵੀ ਪੈਣ ਦੀ ਝਾਕ ਨਹੀਂ। ਇਨਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਪਰਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਹੀ ਮਸਾਂ ਪੂਰੇ ਜਾਣਗੇ।”

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਬੈਂਕ ਦਸ ਵਜੇ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗਾ।”

“ਨਿਰਮਲ ਗੱਡੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਦੇ ਦੇ। ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕੂ।” ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਨਿਰਮਲ ਨੇ ਪੈਂਟ ਦੀ ਮਗਰਲੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਬਣੂਆ ਕੱਢਿਆ, ਪੰਜਾਹ ਪੰਜਾਹ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚਾਰ ਨੋਟ ਕੱਖ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ।

ਨਵੇਂ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਬਣੂਆ ਵੇਖ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਲਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਡਿੱਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ

ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਗੱਡੀ ਫਰਾਟੇ ਮਾਰਦੀ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਥਾਣੇ ਆ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ, ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸੁਖਮੰਦਰ, ਇਕੋ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ? ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸੱਪ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਏਂ, ਅਤੇ ਸੋਟਾ ਵੀ ਬਚਾ ਲੈਨਾਂ ਏਂ। ਮੱਲੀ ਨੇ ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ ਦਿੱਤੀ।

ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ, ਨਿਰਮਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਹ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਚਾਹ ਪੀਦਿਆਂ ਨਿਰਮਲ ਨੇ ਕੋਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਗਿਣ ਲਵੋ, ਪੂਰਾ ਤੀਹ ਹੈ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਪੈਸੇ ਫੜ ਕੇ ਕੋਟ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ। “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਪੂਰੇ ਹੀ ਹਨ। ਪਰ ਨਿਰਮਲਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿੰਨਾ ਕੋ ਖਰਚਾ ਆਵੇਗਾ?” ਚਾਹ ਦਾ ਆਖਰੀ ਘੁਟ ਭਰਕੇ ਖਾਲੀ ਕੱਪ ਮੇਜ ਤੇ ਰਖਦੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ।

“ਸਰ ਤੁਸੀਂ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਯੋਰਪ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਬਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛਿੱਤਰ ਨਾਲ ਝਾੜਦੇ ਹੋ। ਕਾਹਨੂੰ ਐਵੇਂ ਜੀ ਟੀ ਰੋਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰੋਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹੋ।”

“ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਫਿਲੌਰ ਵਾਲੇ ਭਲਵਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੁਲੀਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਮਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੱਸ ਕਿੰਨੇ ਲੱਗਣ ਗੇ?” ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਨਿੰਮੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

“ਸਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੰਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਘੱਟ ਕਰਵਾ ਲਵਾਗੇ। ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋ ਸਵਾ ਦੋ ਲੱਖ ਵਿਚ ਸਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਫਲੈਟ ਸਿੱਧੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੱਚੀ ਵੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।” ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਵਿਚ ਸਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

“ਹਾਂ ਜੀ, ਆਪਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਫਿਰ ਦੱਸ ਕਦੋਂ ਦੇਵਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ, ਸੁਖਮੰਦਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪੈਸੇ ਦੱਸ ਕਦੋਂ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ।”

ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਪਾਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੀਜਾ ਲੱਗਣ

ਲਈ ਦਿਲੀ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਵੀਜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਤੁਸੀ ਪੈਸੇ ਲੈ ਚੱਲਿਓ। ਆਪਾਂ ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਲੈ ਅਵਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ” ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਪਾਸਪੋਰਟ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਹੀ ਲੈ ਜਾ। ਤੂੰ ਜਰਾ ਦੇ ਕੋ ਮਿੰਟ ਇਥੇ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਥਾਣੇ ਹੋ ਆਵਾਂ। ਫਿਰ ਆਪਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਖ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

“ਵੇਖ ਲੈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ, ਗਿਆ ਸੀ ਸਾਲਾ ਏਜੰਟੀ (ਕਬੂਤਰ ਬਾਜੀ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫੜਨ। ਆਪ ਹੀ ਕਬੂਤਰ ਬਣਨ ਲੱਗਾ ਹੈ।” ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਥਾਣਿਓ ਨਿਕਲਿਆ, ਨਿਰਮਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਪੈਸੇ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ। “ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਜਲਦੀ ਕਰਨੀ।”

ਨਿੰਮਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਕਾ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨਿੰਮੇ ਦੇ ਜੋਰ ਪਾਉਣ ਤੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਚੋ ਭਟਨੂਰੇ ਵਾਲੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦਾ ਵੀਜਾ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿੰਮੇ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲਏ। ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਜਾ ਲੱਗਿਆ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਵੀਜਾ ਬਾਰਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਜਾ ਗਿਆਰਾਂ ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਹੈ। ਟਿਕਟ ਤੁਸੀ ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਜੇ ਟਿਕਟ ਤੁਸੀ ਆਪ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਣਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਟਿਕਟ ਕਿੰਨੇ ਦੀ ਆਵੇਗੀ।

ਜੇ ਮੈਂ ਖਰੀਦਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਸਤੀ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਾਡਾ ਹਰ ਰੋਜ ਦਾ ਵਾਹ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਤੁਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਚੱਲ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣੇ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਟਿਕਟਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣਵਾ ਦੇਣਗੇ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਹਾਂ ਆਖ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦੇ ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਵੀ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਥਾਣੇ ਆ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਮੱਲੀ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕਿਹਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀ।

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਆਪ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਵਾ ਦੇਣਾ।”

ਬਾਰਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਟੈਕਸੀ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜ਼ਰਮਨ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੋਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਰਮਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਮਨ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਟਰੇਨ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਰਮਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਜ਼ਰਮਨ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਇਕ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਭਾਡੇ ਮਾਜ਼ਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਭਾਡੇ ਧੋਦਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਹੱਸਣ ਲੱਗਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਅਖਾਣ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਉਪਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਣਾਂ।

“ਜੱਟ ਦੀ ਵੇਖੋ ਅਕਲ ਗਈ, ਮੱਝ ਵੇਚ ਕੇ ਘੋੜੀ ਲਈ।

ਦੁੱਧ ਪੀਣੋ ਗਿਆ, ਲਿੱਦ ਢੋਣੀ ਪਈ।”

ਮੈਂ ਵੀ ਥਾਣੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ, ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਲੈ ਲਈ। ਪਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ।

ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਸ ਰਿਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਕੁਝ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੇਟਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੰਨ ਗਈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਪਿੰਡੋਂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਮੰਗਵਾ ਲਏ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲਈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ (ਮੇਮ) ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਪਿੰਡ ਛੁੱਟੀ ਆ ਗਿਆ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਹੋਰੀ ਚਾਰ ਭਰਾ ਸਨ। ਵੱਡੇ ਦੋ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤੀਜਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੀ, ਫੌਜੀ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੀ ਫੈਮਲੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਲ, ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਮਹੀਨਾਂ ਵੀਹ ਦਿਨ ਹੀ ਛੁੱਟੀ

ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭਰਜਾਈ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਰੀ (ਮੇਮ) ਆ ਗਈ। ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਤੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਕਰ ਦੇਣ। ਮੇਮ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨ ਲਈ। ਮੇਮ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੁੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਜੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਦੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਹੀ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਭਰਜਾਈਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਚੱਟਦੀ ਚੁੰਮਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੂੰਹ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕਰ ਹੱਸਦੀਆਂ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਮਹੀਨਾਂ ਕੁ ਪਿੰਡ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਾਪਸ ਜ਼ਰਮਨ ਆ ਗਿਆ।

ਖੁੱਲਾ ਵੀਜਾ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਠਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਖਮੰਦਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਂਹ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨਾ ਚੁੰਮੇੜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਜਿਹੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਹ ਭਰਿਆ ਪੀਤਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਲਈ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਤਨੀ ਜਦੋਂ ਘਰ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਿਆ। ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਨਹੋਣ ਗਈ ਸਾਂ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲੋ

ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਵੱਖ ਲੈ ਲੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਤਲਾਕ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਉਠਿਆ, ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਪ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਹ ਰਿਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਲਕ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਘਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫੋਨ ਤੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਿਬੇੜ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਉਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸਹਿਣ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅੱਡੋ ਅੱਡ ਰਹਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਘਰੋਂ ਅੱਪ ਮਿਲਡਿੰਗ (ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਰਹਾਇਸ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣੀ) ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਮੈਂ ਅਟੈਚੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਦ ਮਰਜ਼ੀ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਰਹੇਗਾ। ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਦਿਨ ਸੁਖਮੰਦਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦੋਸਤ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਕੋਲ ਘਰ ਦੀ ਚਾਬੀ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਘੰਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲਵਾਇਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲਣ ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦੋ ਅਟੈਚੀ ਲਿਆ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਫੋਨ ਤੇ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਨ ਚੱਕਿਆ ਤੇ ਆ ਗਏ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਪਿੰਡ ਛੁੱਟੀ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਆਇਆਂ ਹਾਂ। ਭਰਜਾਈਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ।

ਭਰਜਾਈਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਅੱਜੇ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ, ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾ। ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਆਊਗਾ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਘਰ ਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ

ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੰਡਾ ਜ਼ਰਮਨ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ, ਚਾਰ, ਪੰਜ, ਪੰਜ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਧੱਕ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦਿੱਲ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਦਾਅ ਤੇ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੱਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕੁਜੌੜ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਜਿਆਦਾ ਕਰ ਕੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਹੀ ਟੁਟਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਘਰਾਂ ਚੋਂ ਲਗਦੇ ਤਾਏ ਦੇ ਘਰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਆਦਮੀ ਆਏ। ਤਾਏ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੁੰਡਾ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਲੰਧਰ “ਹਵੇਲੀ” ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਜੋ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਲੈਣ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦਸ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਸੁਖਮੰਦਰ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ, ਭਰਜਾਈਆਂ, ਮਾਤਾ ਤੇ ਤਾਇਆ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਹਵੇਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੁੜੀ ਵੇਖੀ, ਭਰਜਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਟੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ।

ਉਹ ਵੇਖਣ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਉਮਰ ਕੀ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕੀ। ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਮੱਦ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਤੂਤ ਦੀ ਲੱਗਰ ਵਰਗਾ ਪੱਤਲਾ ਸ਼ਰੀਰ, ਕੱਦ ਪੌਣੇ ਛੇ ਫੁੱਟ, ਗੋਰਾ ਨਿਸ਼ੇਰ ਰੰਗ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਇੰਦਰ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਹੂਰ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਅਰਮਾਨ ਕੌਰ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਬਾਪ ਮਸਾਂ ਹੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਕੋ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਰਮਾਨ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਰਮਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਇਆ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਫਰਕ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲੈਣ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਇਹ ਵਿਆਹ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਵੇਖ ਪੁਤ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੈ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣਾ ਬਿਨਾ ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਤੋਂ ਸਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਧੀ ਸਿਆਣੀ ਬਣੇ। ਮਾਂ ਦਾ ਮਸੋਸਿਆ ਜਿਹਾ ਚੇਹਰਾ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਪਦੀ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੀ

ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਬੀ ਏ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਲੰਘ ਗਏ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੇਪਰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਾਪਸ ਜ਼ਰਮਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਰੋਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਵੀ ਨੈਣ ਭਰ ਆਏ। ਉਸ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਹੀ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਰਮਨ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹਰ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਐਸ ਟੀ ਡੀ ਤੇ ਉਹ ਘੰਟਾ ਘੰਟਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਐਸ ਟੀ ਡੀ ਅਰਮਾਨ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਹੀ ਡਾਕ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਜ਼ਰਮਨ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਪੇਪਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਪੇਪਰ ਜ਼ਰਮਨ ਅੰਬੈਸੀ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਅੱਠ ਕੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪੇਪਰ ਠੀਕ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਮਨ ਅੰਬੈਸੀ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰੋ। ਤਰੀਕ ਲੈ ਕੇ ਵੀਜਾ ਲੈ ਲਵੋ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਡਾਕਘਰ ਵਿਚ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਧਰੋਂ ਤਾਂ ਪੇਪਰ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਬੈਸੀ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰੋ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਘਰ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਵੀਜਾ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀਜਾ ਲੈਣ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਵੀਜਾ ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਰਮਾਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਲੈ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵੀਜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਹੀ ਟਿਕਟ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਅਰਮਾਨ ਜ਼ਰਮਨ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਾਗਜਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਉਹ ਰਿਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਰਮਾਨ ਤੇ ਆਏ ਦਿਨ ਨਿਖਾਰ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਮੇਕ ਅੱਪ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ। ਸ਼ੇਬ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੁਲਾਲੀ ਮਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੱਸਦੀ ਦੇ ਦੰਦ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ, ਬੁੱਲ ਗੁਲਾਬ

ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੂਹੇ। ਜਿਹੜੀ ਨਿਗਾ ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਕ ਲੈਦੀ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਨਾ ਤੱਕੇ ਰਹਿ ਨਾਂ ਸਕਦੀ।

ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਕ ਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਗਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਢਾਈ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਰਿਸਟ ਹੁੰਦੀ, ਕੰਮ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਿਸਟ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਰਿਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰਾਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ, ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਜਦ ਸੌਣ ਤੋਂ ਉਠਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਨਾਂ ਹੋਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਕਮਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਕੰਮ ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦਰਦ ਕਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਦਰਦ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੈਕ ਅਪ ਕੀਤਾ। ਦਰਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਪਰਚੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਦਰਦ ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਬੋਤਲ ਮੰਗਵਾ ਲਈ। ਤਿੰਨ ਤਕੜੇ ਪੈਗ ਮਾਰੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਨਸ਼ਾ ਉਤਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲੀ। ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਫਿਰ ਕੁਰਲਾਉਣ ਲੱਗਾ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਉਸ ਨੇ ਪੀ ਕੇ ਬੋਤਲ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਬੋਤਲ ਵੀ ਅੱਧੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਰੋਟੀ ਦੀ ਘੂਕੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਖਮੰਦਰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਘੁਕ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ। ਅੱਖ ਖੁੱਲੀ ਫਿਰ ਉਹ ਹੀ ਹਾਲ।

ਅੱਠ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਚੈਕ-ਅੱਪ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੀ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਡਿਸਕ ਹਿੱਲ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦਵਾਈ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਦਾ ਆਖ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤੇ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਕਈ। ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਦਰਦ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਮਿਨਾਂ ਮਿਨਾਂ ਦਰਦ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਕੰਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਰਿਸਟੋਰੈਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੰਮ ਤੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਘਰੋਂ

ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਕੰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਕੇ ਦੇਣ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਾ ਅਲਾਊਸ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਿਹਲੇ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾਂ ਲੱਗਦਾ। ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੜ ਜਿਹੀ ਚੜਦੀ। ਬੱਚੇ ਜਦ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਕਰਦੇ। ਰਲਕੇ ਰੱਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੂਰਦਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਟੋਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰੇ ਬੈਠਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਿਹਤ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਰਮਾਨ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੰਗੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਪਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨੱਕ ਬੁੱਲ ਮਾਰਦਾ ਕਦੇ ਖਾਂਦਾ ਕਦੇ ਨਾਂ ਖਾਂਦਾ। ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਨਾਓ ਭਰਿਆ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ।

ਅਰਮਾਨ ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਦੀ ਸਿਹਤ ਅਜੇ ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਫਿੱਟ ਫਾਟ ਸੀ। ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਸਾਂ ਵੀਹ ਬਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਅਰਮਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕਲੀ ਬੈਠੀ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਖੜਨ ਤੋਂ ਮਨਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਇਹ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾ ਟੋਕਾ ਟਕਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਕੁਝ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੁਭਾਅ ਇਸ ਦਾ ਚਿੜ ਚਿੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਾੜ ਜਿੰਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਟੂੰਗੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਉਸ ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ।

ਅਰਮਾਨ ਘਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੈਣ ਇਕ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ। ਜਿੱਥੇ ਕਾਊਂਟਰ ਤੇ ਇਕ ਲੰਬੇ ਕੱਦ, ਗੋਰਾ ਰੰਗ, ਬਿੱਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ਾ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ। ਅਰਮਾਨ ਵੀ ਆਸਾ ਪਾਸਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜਦ ਕਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਭਰੀ ਰੇਹੜੀ ਕਾਊਂਟਰ ਤੇ ਲਾਈ। ਉਸ ਕਾਊਂਟਰ ਤੇ ਉਹ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਅਰਮਾਨ ਦੇ ਮਗਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪੈਸੇ ਲਾਏ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਰਮਾਨ

ਨੇ ਜ਼ਰਮਨ ਵਿਚ ਆਖਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲਾਉਣੇ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੇ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਦਾ ਆਖ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕੜੀਏ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਅਰਮਾਨ ਵੀ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਝਦੀ ਸਾਂ।

ਚੱਲੋ ਅੱਜ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ? ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਅਰਮਾਨ ਹੈ।

ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੋਹਣੇ ਹੋ। ਪੰਨਵਾਦ, ਆਖ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ। ਰੋਹੜੀ ਅੱਗੇ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਝੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਈ।

ਅਰਮਾਨ ਘਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮੁਠ ਬਣਿਆ ਤੱਕਦੀ। ਉਸੇ ਪਲ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦੀ। ਕਿ ਅਰਮਾਨ ਜੇ ਤੇਰਾ ਖਹਿੜਾ ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਭਵਗਾਨ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜੋੜੀ ਤੇਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਆਦਮ ਕੱਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਖੜਦੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਅੰਗ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੀ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਖੋਹ ਜਾਂਦੀ।

ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਅਰਮਾਨ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵੱਧਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਅਰਮਾਨ ਆਪਣੇ ਦਿੱਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਅਰਮਾਨ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂ।

ਫਿਰ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤੇਰਾ, ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ, ਜੇ ਅਰਮਾਨ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਪੱਸਟ ਆਖ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ।

ਵੇਖ ਲੈ ਫਿਰ ਮੁਕਰ ਨਾ ਜਾਈ। ਜੇ ਤੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਖਹਿੜਾ ਕਿਵੇਂ ਛੁੱਟੇਗਾ। ਅਰਮਾਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੁਖਮੰਦਰ ਵੱਲ ਸੀ।

ਇਸ ਦਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਖੂਗਾ, ਤੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨਾ।

ਭਗਵਾਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦਾ, ਅਰਮਾਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਪਏ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ

ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਚੈਕ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਵੇਖ ਕੇ, ਇਕ ਸੌ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਢਵਾ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਲਏ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ, ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਮਨਾ ਲਿਆ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਆਪਣਾ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਵਧੀਆ ਰਹੇਗਾ। ਤੇਰੇ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਹੀ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਮਿਲਣ ਲਗ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵਧੀਆ ਤੁਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਅਰਮਾਨ ਹੁਣ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜ ਚੁੰਬੜ ਬੈਠਦੀ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸੱਠ ਚਲਿੰਤਰ ਨਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੇ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਰੱਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਨੱਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਸੀ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਕੀਲ ਕਰਕੇ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਤਲਾਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਖਮੰਦਰ ਜ਼ਰਮਨ ਛੱਡ ਕੇ ਕਨੇਡਾ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਰਮਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਲਾਕ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਗੱਲ ਆ ਗਈ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਮਾਨ ਸਮਾਨ ਲੈਣ ਗਈ। ਆਪਣਾ ਬੈਂਕ ਦਾ ਕਾਰਡ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਆਈ। ਅੱਠ ਵਜੇ ਮਾਰਕੀਟ ਬੰਦ ਹੋਈ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਘੰਟੀ ਮਾਰੀ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਗਿਣੀ ਮਿੱਥੀ ਯੋਜਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਸਮਾਨ ਲੈਣ ਗਈ ਬੈਂਕ ਵਾਲਾ ਕਾਰਡ ਭੁੱਲ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੋਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਕਾਰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਕਾਰਡ ਫੜ ਕੇ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਚਾਹ ਲਵੋਗੇ ਕੇ ਠੰਡਾ।

ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਅਰਮਾਨ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਗਲਾਸ ਹੀ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇ। ਚਾਹ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲੋੜ। ਨਾਲੇ ਐਸ ਵੇਲੇ ਚਾਹ ਕੌਣ ਪੀਦਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਦੋ ਪੈਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਤਲੇ ਮਨੋਂ ਨਾਹ ਨੁਕਰ ਜਿਹੀ ਕੀਤੀ। ਅਰਮਾਨ ਗਲਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਮਕੀਨ ਵੀ ਪਲੇਟ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਗਈ। ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਪੈਗ ਲਾਉਣ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਅੱਡੇ ਗੱਡ ਲਵੇ।

ਹੋ ਭਾਵੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੀ ਗਿਣੀ ਮਿੱਥੀ ਸ਼ਾਜਿਸ ਤਹਿਤ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ, ਸੁਖਮੰਦਰ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵੀ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਪੀਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਦਾ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੈਗ ਪਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਰਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅਰਮਾਨ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਬੱਚੇ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਲੇਟ ਜਾ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਾਂ ਕੁਝ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਜ ਉਪਰ ਪਏ ਜੱਗ ਵਿਚੋਂ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਘੁਸਰ ਮੁਸਰ ਜਿਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕੰਨ ਬਲੇਲ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਉਠ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕੰਲ ਲਾ ਕੇ ਸੁਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਪੈੜ ਚਾਲ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਇਆ ਘੁਰਾੜੇ ਬਹੁਤ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅਰਮਾਨ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੌਂਦਾ ਸੀ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਉਠੀ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ ਦੱਸ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਫੇਰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਨਾਂ ਏ। ਤੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ। ਆਖ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਗ ਤੇ ਚਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਗੱਲ ਬਣੀ ਨਹੀਂ।

ਅਰਮਾਨ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਵੱਲ ਗੁਸੇ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਜਿਹੀ ਪਾ ਲਈ। ਅਰਮਾਨ ਉਠੀ, ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜੋਰ ਦੀ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿੰਦਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਫੜੇ ਕਬੂਤਰ ਵਾਂਗ ਧੋਣ ਜਿਹੀ ਸਿੱਟੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਾ ਖੋਲਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਅਰਮਾਨ, ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਜਾ ਲੱਗੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਉਠ ਕੇ ਬਾਥ ਰੂਮ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਅੰਦਰਲਾ ਮਰਦ ਜਾਗਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਚੇਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਵਰਨ ਲੱਗੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜੋਰ ਜੋਰ ਦੀ ਖੜਕਾਇਆ। ਅਰਮਾਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਲਾਹ ਕੇ ਹੌਲੀ ਛੁੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਹਾਂ, ਹੁਣ ਦੱਸ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ।

ਗੱਲ ਕੁਤੀਏ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲੱਗੀ ਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਇੱਕ ਥੱਪੜ ਅਰਮਾਨ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਜੜ ਦਿੱਤਾ। ਕੱਢ ਉਹਨੂੰ ਖਸਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਇਹ ਭੈਣ----ਯਾਰੀ ਪਾ ਕੇ ਯਾਰ ਮਾਰ ਕਰੂ। ਨਿੱਕਲ ਉਏ ਹਰਾਮ ਦਿਆ ਬਾਹਰ, ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਮਾਂ-----। ਉਹ ਉਚੀ ਉਚੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਲੋਸਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਏਂ। ਤੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਮ ਆਈ, ਜਦ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਏਂ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲਾਂ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗੁਲੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਰਕ ਭਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਪੈਣ ਸਾਰ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਨਾਂ। ਮੇਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਚਾਅ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕੀਤਿਆਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਚੀ ਨਾਂ ਬੋਲ, ਨਿਆਣੇ ਜਾਗ ਪੈਣਗੇ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰ। ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਨਾਂ ਏਂ।” ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

“ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਹਿ ਹੀ ਕਿਹੜੀ ਗਈ। ਤੈਨੂੰ ਭੋਰਾ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਨਾਂ ਆਈ ਕਮਜਾਤੇ, ਖਸਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੌਂਦੀ ਨੂੰ।” ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਥੱਪੜ ਹੋਰ ਧਰ ਦਿੱਤੇ।

ਖੜੀ ਅਰਮਾਨ ਦਾ ਮੱਥਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਈਸੀ ਵਿਚ ਵੱਜਾ ਮੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਚੀ ਉਚੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਲ ਪਈ ਬੋਤਲ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੇ

ਗਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕੋਕ ਜਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪੀ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਰਮਾਨ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸੜਕ ਵੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀ ਵਿਚ ਦੀ ਸੜਕ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਉਨਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਆਣ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ। ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘੰਟੀ ਮਾਰੀ। ਅਰਮਾਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਜਿੰਦਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਣ ਲਈ ਬਟਨ ਦਬਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਠਿਆ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਬਟਨ ਨੱਪ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੁਮਾਲ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਲੜ ਖਵਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਅਰਮਾਨ ਦੀ ਗੁਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਲਿਆ। ਜੇ ਅਰਮਾਨ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਪਰਾਂ ਸੁਟ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਮਾਰੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਜੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਲਟਾ ਉਚੀ ਉਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਈ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦਾ ਗੁਟ ਫੜ ਕੇ, ਗੁਤ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ।

“ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਨਾਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੇ ਘਰੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸੌਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਭੈਣ----ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।” ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਡਿਕ ਡੋਲੇ ਖਾਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਔਰਤ ਸਾਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਹੁਮਾਲ ਚੁਕ ਕੇ ਵਖਾਇਆ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਜੇ ਜਿਆਦਾ ਪੀੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਘਰੇ ਦਵਾਈ ਹੈ ਮੈਂ ਲਾ ਲਵਾਂਗੀ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਇਹ ਇੰਡੀਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਯੋਰਪ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਲਾਕ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇ। ਜੇ ਕਰ ਤਲਾਕ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ।

ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਹੈ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੇਰਾ ਦੋਸਤ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਬੈਡ ਉਪਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਾਂ ਲਾਉਂਦੀ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਮਰਡਰ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਖੋਲ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਡੈਂਟੀ ਕਾਰਡ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਸਾਰਾ ਨੋਟ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਨਾਂ ਅਰਮਾਨ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁਭਾ ਨੌਂ ਵਜੇ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਠ ਵਜੇ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਚੀ ਲਿੱਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤਲਾਕ ਵਾਲੇ ਪੇਪਰ ਨਾਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ।

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਅਰਮਾਨ ਸੁਖਮੰਦਰ ਵਾਲੇ ਬੈਡ ਤੇ ਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਪਾਇਆਂ ਨੇ ਉਹਾਂ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ, ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰੇ ਕੱਢਣ ਦਾ।

ਨੌਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਬਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਅਫਸਰ ਨੇ ਅਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਨੀ ਏਂ।

ਸਰ ਮੈਂ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਆਹ ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਅਰਮਾਨ ਨੇ ਮੱਥੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਨ ਘਰੇ ਪਿਆ ਹੈ ਆਪ ਜਿਥੇ ਕਹੋਗੇ, ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ।

ਅਫਸਰ ਨੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਘਰ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਔਰਤ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਮਕਾਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੋ। ਬਾਕੀ ਤੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਵੀ ਸਮਾਨ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਜਦ ਵੀ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖੇਗਾ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਾ ਬੱਸ ਔਡ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਅਗਰ ਜੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੋਨ ਵੀ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜੇਲ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿੱਕਲ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹੱਸਦੀ ਖੇਡਦੀ ਦੁਨੀਆ ਉਜੜ ਕੇ ਰੋਹੀ ਬੀਆ ਬਾਨ ਬਣ ਗਈ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਹਸਰਤ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਅਰਮਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਕਿ ਅਰਮਾਨ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਉਠੇ। ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਕ ਦੁਸਰੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਥਾਣਿਓਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਥਾਣੇ ਦੇ ਮੂਹਰਿਓਂ ਹੀ ਟੈਕਸੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਦਿਤਾ। ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੇ ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲਈ। ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਬੋਤਲ ਖੋਲ ਕੇ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ, ਕੋਕ, ਬਿਨਾਂ ਗਲਾਸ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀ ਲਿਆ। ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਡੀ ਚੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁਖਮੰਦਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰੋਹੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਦਾ ਡਾਕੀਆ ਘਰੇ ਚਿੱਠੀ ਫੜਾਕੇ ਗਿਆ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਰੌਣਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਆਸੋਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਪਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਖੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਪ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਦੀਪ ਨੇ ਆਸੋਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬੇਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਉਦਾਸ ਹੋ। ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ? ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਮਸਾਂ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਖੁੱਲੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਡੈਡੀ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕੰਮ ਤੇ ਸਨ, ਕੰਮ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਡੈਡੀ ਜੀ ਨੇ ਫੋਨ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੀਟਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆ ਜਾਵੇ।”

“ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ ਦੀਪ, ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ” ਆਸੋਂ ਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਬਨਾਉਟੀ ਹਾਸੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਉਵੇਂ ਦੀ ਤਿਵੇਂ ਸੀ। “ਨਹੀਂ ਬੇਜੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ। ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਦਿਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਘਟਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆਂ ਦੂਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਆਖ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।” ਦੀਪ ਦਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਡ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਬੇਜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟਣਾ।”

ਦੀਪ ਪੁੱਤ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਹੈ। “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਕੈਨੇਡਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਵੋਂ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਘਰ ਸਾਭੂੰਗੀ। ਮੇਰੇ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਬਾਰ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ।” ਕਹਿੰਦੀ ਆਸੋਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈਆਂ। “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ.....” ਵਾਕ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡਕੇ ਆਸੋਂ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਣ ਲੱਗੀ। “ਪਰ ਬੇਜੀ ਕਿਉਂ?” ਘਰ ਕਿਤੇ ਉੱਡ ਚੱਲਿਆ। ਆਪਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।

“ਦੀਪ ਪੁੱਤ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਨਾ ਵਿਖਾਵੇ।” ਕਹਿੰਦੀ ਆਸੋਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨਕੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਨੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ

ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ।

“ਬੇਜੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ ਆ ਰਹੀ।” “ਦੀਪ ਪੁੱਤਰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਉਹ ਦਿਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਖਾਵੇ। ਜੋ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਹੰਢਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਕਦੇ ਨੀ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ।” “ਬੇਜੀ ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਦੱਸਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।”

ਆਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਪੁੱਤ ਲੈ ਸੁਣ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਇਥੇ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਮੀਨੀ ਆਦਤ ਮੁਤਾਬਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਭੜਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰੂ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੀਡਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਫੜ ਲਈ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਆਹ ਜਲਾਲਤ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦਿਆਂ ਮਰ-ਮਰ ਕੇ ਜਿਉਣਾ ਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਤੇ ਪਿਆ। ਲੀਡਰ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਬੈਠੇ। ਉਜੜੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕ। ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਪਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ। ਲੁਟੇਰੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿਰ ਫਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੰਡ ਨੂੰ ਕਤਲੋ ਗਾਰਤ ਦਾ ਪਿੜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਇਧਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਦੌਤ ਨੂੰ ਰੱਜਵਾਂ ਖੂਨ ਪਿਲਾਇਆ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਨੰਗੀ ਨਚਾਇਆ। ਉਸ ਝੱਖੜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵੀ ਆਲਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤੀਲਾ-ਤੀਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਉਦੋਂ ਮਸਾਂ ਛੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਵੀਰ ਤੇਜ ਉਦੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੀ।

ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਗੱਡੇ ਤੇ ਬੇਬੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਚਾਚਾ ਬੰਤ ਹੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਹੋਰੀਂ ਗੰਡਾਸੇ, ਭਾਲੇ ਲਈ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਗਿਓਂ ਸੱਤਰ ਅੱਸੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹਜ਼ੂਮ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਔਲਾ ਹੂ ਅਕਬਰ, ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖੜੇ ਬਚ ਕੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੱਡੇ ਰੋਕ ਲਏ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਹਜ਼ੂਮ ਔਲਾ-ਔਲਾ ਕਰਦਾ ਸਾਡੇ ਗੱਡਿਆਂ ਤੇ ਟੁੱਟ ਪਿਆ। ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਬੋੜੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਕਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਈ ਉਥੋਂ ਭੱਜਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਬੰਦ ਪਏ ਭੱਠੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਸਮਾਨ ਢੇਰੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਭੱਲਿਆਂ ਨਾਲ ਥਾਏ ਹੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਵੇਖਿਆ ਉਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਚਾ ਬੰਤ ਵੀ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀਆਂ ਵੈਣ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਡੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਭੱਠੇ ਕੋਲ ਪਈਆਂ ਲੋਕੜਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੱਡੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਲੁਕਦੇ-ਲੁਕਦੇ ਕੈਂਪ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਮੌਤ ਜਿਹੀ ਉਦਾਸੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ, ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ-ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰ ਕਮਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹੱਸਦੀਆਂ, ਕਦੇ ਰੋ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਖੂਨ ਦੇ ਹੰਝੂ ਕਰਦੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਬੋਲਦੇ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਲਦਾ-ਭਾਲਦਾ ਉਥੇ ਬਾਪੂ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਲੜਕਾ ਚਾਚਾ ਸੁਰਜੀਤ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੋਗੇ ਕੋਲ ਡੱਗਰੂ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਹ ਚੰਗਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਿਆ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਇਥੇ ਧੌਲੇ ਕੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਘਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਹਰ ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ ਵਿੱਚ ਚਾਚੇ ਬੰਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਰੋਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਹ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਅੱਜ ਬੰਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋਏ। ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਤੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਹੋਰੀਂ ਟਰੱਕਾਂ

ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਮੋਗੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸਨ। ਪਰ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨਛੱਤਰ ਬੱਧਨੀ ਖੁਰਦ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਤੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਇਕ ਪਲਾਟ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਕੋਠੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਕੋਠੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਜੀ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤਾਏ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਪੜਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ। ਉਥੇ ਦਿੱਲੀ ਹੀ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਜੀ ਪੜ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦੀ ਭੂਆ ਦੇ ਪੁੱਤ, ਤੇਰੇ ਮਾਸੜ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰੰਗੀਂ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੂਨ ਚੁਰਾਸੀ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਅਠੱਤੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬੰਬ ਮਾਰ ਕੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕੱਤੀ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਹੀ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਸ. ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਸਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਈ ਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਧਰੋਹ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਚਾਟੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗਰੀਬ, ਭੱਠੀ, ਝੌਂਪੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁਟਣ ਅਤੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕੋਹ ਕੋਹ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਕਹਿਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਾਲ-ਭਾਲ ਕੇ ਸਾੜੇ ਗਏ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਮਾਨ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਔਗ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਬੱਚੇ-ਬੁਢੇ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ

ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਟਾਇਰ ਪਾ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜੇ ਗਏ। ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਉਹ ਬੇਪੱਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੋ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੰਨੂ, ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾੜਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਸੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਨ। ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਖਣ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਮੰਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਨਿੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਆ ਕੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੱਸ ਕੁ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ, ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਜੀ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਘਰ ਸਾਂ। ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾੜੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਦੋ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਛੇ ਕੁ ਵਜੇ ਅਜੇ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਪਏ ਸਾਂ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਉਹ “ਸਿੱਖ ਗੁਦਾਰ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲ” ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੁਟੇਰੇ ਸੀ, ਪੌੜੀਆਂ ਉਹ ਨਾਲ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੌੜੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਛੱਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਤੇਰੇ ਤਾਏ ਅਤੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਫ਼ਲਾਂ ਤਾਣ ਲਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾ ਲਈ ਛਾਇਰ ਕੀਤੇ। ਕਈ ਲੁਟੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਧਾਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟੇ। ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਤੇਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤੇਰੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਫੱਟੜ ਹੋ ਗਏ ਤੇਜਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਸਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਤੇਜਾਬ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਸੜ ਕੇ ਤੁਪਕੇ ਬਣ ਕੇ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਤੜਫਦਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਿੱਗਦਿਆਂ ਵੇਖ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਜੀ ਭੱਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਏ। ਉਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਕੇ, ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ ਤੱਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਕੇ ਸਾਡੇ ਟੀਕੇ ਲਵਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਪਨਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹਾਲਾਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਹਾਲਾਤ ਠੀਕ ਹੋਣ ਤੇ ਤੇਰੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਜਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਆਏ। ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਧੌਲੇ ਆ ਕੇ ਵਸੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਜਾਵਾਂ। ਵੇਖ ਸ਼ੇਰਾ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਤਕੜੇ ਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਹਰ ਕੋਈ ਭਲਾ ਆਦਮੀ ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਹਰ ਕੋਈ ਇਥੋਂ ਦੀ ਦਲ ਦਲ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ

ਕੇ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕੀ ਜਾ ਕੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਵੋ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਡੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਵੇ।

ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇੰਨਾ ਹੌਸਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਸਦੇ ਰਸਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਜਾ ਵਸਾਂ।

ਘੋਗੜ

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਪੀਕਰ ਵਿੱਚ ਗਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲਿਆ। “ਉਠੋ ਭਾਈ ਚਾਰ ਵੱਜ ਕੇ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਪੱਚੀ ਕੱਤਕ ਤੇ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਹੈ। ਉਠੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ।” ਆਖ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉੱਠਣ ਲੱਗੇ। ਔਰਤਾਂ ਚੁੱਲਿਆਂ ਤੇ ਚਾਹ ਦੇ ਪਤੀਲੇ ਧਰ ਕੇ ਚਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਆਦਮੀ ਵੀ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਆਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਲਈ ਨਿੱਕਲ ਤੁਰੇ। ਉਦੋਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਹਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੈਟਰੀਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਟਾਵੇਂ ਸਰਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਸੀ। ਟਾਵੇਂ ਟਾਵੇਂ ਲੋਕ ਟੋਟਿਆਂ, ਚਾਦਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਲਾਂ ਮਾਰੀ ਨਿਆਈਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਜਦੋਂ ਫਿਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮੋੜ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੁਲੀਸ ਤੇ ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਨਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀ, ਹਰਨਾਮ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿਪਾਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੰਮਾਂ ਧੰਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਵੇਹਲੜ ਜ਼ਿੰਨਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੱਠੇ ਦੱਬੇ ਹੀ ਲਿਆਉਣੇ ਸਨ ਜਾਂ ਮਾਲ ਡੰਗਰ ਹੀ ਚਾਰਨ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿੰਨਾਂ ਨੇ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਤਾਸ਼ ਹੀ ਕੁਟਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ, ਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤੋਰਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨਾਂ, ਮਿਰਗਾਂ ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਤੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਆਫੇ ਲਾ ਕੇ ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਬਤੰਗੜ ਬਣਾਕੇ ਮੁਸ਼ਕੜੀਏ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਜੁੰਡਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਵਾਹਲੇ ਕਾਹਲੇ ਖੰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਅਜੇ ਘਰ ਦੇ ਮੁਹਰੇ ਗੱਡੀ ਰੋਕੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਗਵਾੜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਪੰਚਾਇਤ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਅਗਵਾੜ ਦੇ ਮੋਹਤਵਾਰ ਆਦਮੀ ਵੀ ਹਰਨਾਮ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਖਚਰੀ ਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਹੱਸਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਆਓ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਨੇ।”

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਜਨਾਬ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੇ ਦਿਦਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੀ ਮਾਜਰਾ ਹੈ?” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਇਹਦਾ ਉਸਨੇ ਹਰਨਾਮੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਗੱਭਲਾ ਮੁੰਡਾ ਨਰਿੰਦਰ, ਜਿਹਨੂੰ ਨਿੰਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼, ਉਪਰੋਂ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਵੈਰਲਿੰਸ ਰਾਹੀਂ ਮੈਸਿਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਰਿਸਟ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ।”

“ਪਰ ਜਨਾਬ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਊ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਸੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਣਗੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਜੀ ਦਸਾਂ ਨੌਂਹਾਂ ਦੀ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਚਾਰ ਕਿਲੇ ਘਰ ਦੀ ਪੈਲੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਵਿਚਾਰੇ ਭੌਲੀ, ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮਸਾਂ ਤੋਰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਕਰ ਨੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਬੰਧ ਨਰਮ ਧੜੇ ਨਾਲ ਹੈ।” ਸਰਪੰਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਪਤਲੀ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਿੰਦੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਦਾ ਜਾਨੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਚਾਰੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਵੀ ਵੇਲਦਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਮਰ ਮਰ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਵੇਖੋਂ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਿੰਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਇਹਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਕਿੱਧਰੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਆਹ ਖੜ੍ਹਾ ਉਸ ਦਾ ਪਿਉ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਵੋਂ ਜੇ ਕੁਝ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਹੈ।” ਮਗਰਲੀ ਗੱਲ ਤੇ

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਆਹਨਾ ਬਈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਆਂਹਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਮਾਸੀ ਕੋਲ ਕੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆ। ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਉਸਨੂੰ ਚੋਂਦਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ, ਗਏ ਨੂੰ।”

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਕੋਈ ਨੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਬਣਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ, ਬਈ ਕੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਤੋਰ ਲੈਣੀਆਂ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਊ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਖ, ਜੀ ਉਹ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੱਸਿਆ ਨਹਾਉਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਠਾਣੇ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ। ਇੱਕ ਵੇਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲੀਏ, ਫਿਰ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕੀ ਬਣਦਾ।” ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਠਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਆਖਿਆ, “ਮੱਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵੇਖੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੌਂਹਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਬਈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਨਿੰਦਰ ਗਿਆ ਹੈ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਆਪ ਉਸਨੂੰ ਥਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ।”

ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸਿਆਣੇ ਹੋ। ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੱਟ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨਹਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ ਮੱਸਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਜੱਟ ਦੀ ਮਾਂ ਮਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨ ਕਰਕੇ ਬੁੱਢੀ ਭੜੋਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈ ਸੀ। ਬਈ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਕੇ ਹੀ ਬੇਬੇ ਦਾ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਘਰੋਂ ਜਾਣਾ, ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।”

ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸੀ ਲੈ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਪਿਸ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। “ਜਨਾਬ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।”

“ਫਿਰ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਨਿੰਦੀ ਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਵਾ ਦਿਉ ਤੇ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਓ।”

“ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਿਓ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ। ਜਦੋਂ ਨਿੰਦੀ ਆ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਾ ਚਾਰ ਕੀਲੀਆਂ ਵਾਹ ਬੀਜ ਲਵੇ। ਨਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹੁ

ਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਸੀ ਉਹ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ।
ਔਹ ਵੇਖੋ ਕੁੜੀ ਜਵਾਨ ਹੋਈ ਹੈ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਲੀ ਔਲਾਦ ਚੰਗੀ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਰਾਜ ਬਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਨਿਕੰਮੀ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ
ਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਕੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੌਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।” ਸਰਪੰਚ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੌਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਨੇ। ਪਰ
ਵੇਖੋ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜੋ ਉਪਰੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ
ਹੈ ਉਹ ਬਜਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ। ਹਾਂ ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਪਤਾ ਐ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਦੇ ਨਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ
ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਲੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਾਣ ਵੀ
ਰੱਖ ਲਿਆ।

ਮੱਲੀ ਨੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ
ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣੇ ਚਲੇ ਗਏ ਜਾ ਕੇ ਹਰਨਾਮ
ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ
ਆਖਿਆ। “ਭਾਬੀ ਤੁਸੀਂ ਨਿੱਕੇ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਆਖੋ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਨੀਆ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਲੈ
ਆਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਪਿੰਡ ਨਾ ਉਤਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਉਤਰੇ। ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਮੇਰੇ
ਕੋਲ ਘਰੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕੀ ਕਰਨਾ
ਹੈ।” ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਨਿੰਦੀ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਦਸਵੀਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ
ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ “ਪੁੱਤ ਜੱਸੀ ਤੂੰ ਅੱਜ ਸਕੂਲ
ਨਾ ਜਾਹ। ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖ ਕੇ ਗੁਵਾਂਢੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਫੜਾਏ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਡੇਅਰੀ
ਵਾਲਿਆਂ ਦਿਉ ਪੈਸੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਸੀ ਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਹ ਤੇ
ਜਾ ਕੇ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇ। ਤੈਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਫੜਨ ਆਈ ਸੀ। ਤੂੰ ਘਰੇ
ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ
ਆਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਪੁੱਤਾਂ ਮਰਨੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਆਖੀ ਪਿੰਡ
ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਨਾ ਉਤਰੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਉਤਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਕੇ ਘਰੇ ਆ ਜਾਵੇ।
ਫਿਰ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕੀ ਬਣਦਾ।” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਜੱਸੀ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ।
ਉਹ ਅੱਧੇ ਰਾਣੀ ਜਿਹੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਦੀ ਪਰ੍ਹੇ ਪਸੂਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ।
ਵੱਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨੂੰ ਧਸੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਕੰਗਰੋੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਉਸ ਆਉਂਦੀ ਵੱਲ
ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਖਬਰੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਹੀ ਪਾਉਣ ਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇ

ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਡੇਅਰੀ ਵਾਲੇ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦਿਓ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਚੱਲੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੰਦਰੀ ਆਉਣ ਤੇ ਕਟਵਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਡੇਅਰੀ ਵਾਲੇ ਅੜੇ ਥੁੜੇ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਬੁਤਾ ਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਡੇਅਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਕਿੱਧਰੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੁੱਧ ਪਾਉਣ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਣ। ਡੇਅਰੀ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਫੜੇ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ “ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨੀ ਪੈਰੀ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਈ। ਉਹ ਆਪੇ ਆ ਜਾਊਗਾ ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਫਿਕਰ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣਾ।”

ਜੱਸੀ ਜਾ ਕੇ ਟਾਈਮ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੀਰ ਹੋਰੀ ਮਾਸੀ ਕੀ ਮੋਟਰ ਤੇ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਵੀਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਟੈਪੂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਉਤਾਰ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਵੀਰ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਮੋਟਰ 'ਤੇ ਉਹ ਚਾਰੇ ਜਾਣੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਿਹੜਾ ਇੱਥੇ ਵੀਰ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਚੰਨੀ ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਪਰ ਬੇਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭੈਣ ਯਾਹ ਲੈਣ। ਆਪੇ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ, ਪੰਜ ਦਸ ਦਿਨ ਰੱਖ ਕੇ। ਵੀਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਡੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਈ (ਮਾਸੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ) ਪਿੰਡੋਂ ਚਾਹ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀਰ ਨੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੱਸ ਹੁਣ ਕੀ ਇਰਾਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ। ਚੰਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਠੀਕ ਹੈ ਜੱਸੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਤੱਕ ਆ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜੱਸੀ, ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਮੁੰਡੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਨ।

ਬੇਬੇ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਚੰਨੀ ਤੋਂ, ਦੂਸਰੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੋਚਵੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਚੌੜਿਆਂ ਗਾਤਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਉਪਰ ਦੀ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗੇ ਕੁੜਤੇ ਪਜਾਮੇ ਪਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਨਿਖਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਜੰਨ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ।

ਜੱਸੀ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣ ਕੇ, ਬੇਬੇ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਬੇੜਾ ਬੈਠਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਚੰਨੀ ਨੇ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਕੌਡੀਓ ਖੋਟਾ ਕੀਤਾ। ਉਸੇ ਦੀ ਸੋਬਤ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਇਹਨੇ ਘਰੋਂ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਜੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪੱਠੇ ਲਿਆਉਣੇ, ਪਾਣੀ

ਪਿਲਾਉਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾ ਉਹ ਹਰਾਮ ਦਾ ਚੰਨੀ ਇੱਥੇ ਆਇਆ, ਉਦੋਂ ਦੇ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਖੰਭ ਜਿਹੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗੂ, ਜਦੋਂ ਅਗਲਿਆਂ ਫੜਕੇ ਪੁਠਾ ਲਟਕਾਇਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਹਲਕੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਭੈੜੀ ਹੋਈ ਵੀ ਐ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਸਕਿੰਟ ਨੀ ਲਾਉਂਦੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਇੰਟ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਮਾੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜੇਬਣ ਲਾ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਕਿਤੇ ਉਹਨੂੰ (ਹਰਨਾਮ) ਨੂੰ ਵੀ ਐਵੇਂ ਨਾ ਕੁੱਟ ਧਰਨ। ਮੀਂਹ ਦੇ ਤਿਲਕੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਝਿੜਕੇ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਕੁਝ ਬਣਦਾ। ਇਹ ਸੋਚਦੀ ਦੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੈੜੇ ਜਿਹੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੇ ਉਧਮੂਲ ਜਿਹਾ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅੱਧੇ-ਰਾਣੀ ਜਿਹੀ ਚੁੰਨੀ ਲਾਹੀ ਤੇ ਧੌਤੀ ਹੋਈ ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਸੋਚੀਂ ਪਈ ਮੈਂਬਰ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਉਹ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣਿਓ ਪਤਾ ਕਰਨ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਉਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਲੀੜਾ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਆਉਣ।

ਮੈਂਬਰ ਕੇ ਘਰ ਗਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰੀਂ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਮੁੜ ਆਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦੇਣਾ।

ਨਿੰਦੀ ਦੀ ਬੇਬੇ ਨੂੰ, ਜਲਦੀ ਮੁੜੀ ਆਉਂਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਕੈਲੇ ਅਮਲੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, “ਲੈ ਵੇਖ ਲਵੋਂ ਬਈ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਭਮੀਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਗੋੜੀਂ ਪਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਜਦੋਂ ਪਤੰਦਰ ਦਸ ਦਸ ਦਿਨ ਘਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੜਦਾ। ਚਿੱਟਾ ਕੁੜਤਾ, ਪਜਾਮਾ, ਖੱਟੀ ਪੱਗ ਤੇ ਕੱਢਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਜਾਨੀ ਬਣ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਈ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਬਈ ਇਹਦੇ ਕੋਲੇ ਕਿਹੜਾ ਕੌਰੂ ਵਾਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਕੱਢ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਸਾਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਕਿਲੀਆਂ ਤੇ ਜੈਲਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਵੇਖਿਆ ਜਦੋਂ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਸੀ ਕਿਵੇਂ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਕਦਾ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕੀ ਭਾਅ ਵਿਕਦੀ ਹੈ।”

ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹੋਰ ਇੱਕ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਕੈਲਿਆ ਐਵੇਂ ਨਾ ਹਰ ਇੱਕ 'ਤੇ ਤਵਾ ਧਰ ਲਿਆ ਕਰ। ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਹੱਸ ਕੇ ਸਾਰ ਦਿਉ ਜਾਂ ਦੋ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੱਟ ਜਾਊ। ਹੁਣ

ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੇ ਕਦੋਂ ਘੁੰਗੀ ਘੋਂਅ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ।”

ਬਾਈ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਝੂਠ ਕਹਿੰਨਾ, “ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਕੋ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਕੋਕੋ ਦੇ ਬੱਚੇ। ਬਾਈ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਅਸਲੇ ਦਾ। ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਐ, “ਪਿਤਾ ਪਰ ਪੁੱਤ, ਘੋੜੇ ਪਰ ਘੋੜਾ, ਬਾਹਲਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ।” ਬਾਈ ਉਹਨੇ ਵੀ ਹਰਨਾਮੇ ਹੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਅਮਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੱਸ ਪਏ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਹਰਨਾਮ ਹੋਰੀਂ ਚੋਰੀ ਪੱਠੇ ਵੱਡਣ ਤੇ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਚੱਕਣ ਲੱਗੇ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦੇ। ਇੱਕ ਵੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਕਿਉਂ ਘੱਟ ਰਹੇ। ਉਹਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਹ ਹੀ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਬਾਈ ਪਿਉ ਦਾ ਨਾਮ ਚਮਕਾਉਣ ਦੀ।” ਅਮਲੀ ਨੇ ਫਿਰ ਲਾ ਕੇ ਵਿਅੰਗ ਕਸਿਆ।

“ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਹੀ ਇੱਕ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਿੱਧੂਆਂ ਦੀ ਪੱਤੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਖਾੜਕੂ ਰਫਲ ਖੋਹਣ ਆ ਗਏ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਉਹ ਘਰ ਵਾਲਾ ਲਾਟੂ ਜਾਗਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਖਾੜਕੂ ਛਾਲ ਮਾਰਕੇ ਕੰਧ ਟੱਪਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੀ ਕੱਢਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਪੈਰ ਉਥੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਰੌਲਾ ਨੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਪੈਰ ਇੱਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜੁੱਤੀ ਚੁਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਕੱਢਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਚੁਮਿਆਰ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ। ਸਰਦਾਰਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਜੁੱਤੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾਂ ਹਾਂ ਕੀਹਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਹਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਜੰਡ ਨਾਲ ਬੰਨਣ ਲੱਗਾਂ। ਮੇਰੀ ਵੱਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜਵਾਉਣੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸੇਂਗਾ। ਵੇਖ ਲੈ ਉਸਨੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕ ਪਾ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਛੱਡ ਖਹਿੜਾ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਅੜਾਹੇ ਲੱਤਾਂ ਫਸਾਉਨਾਂ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੌਹ ਖਾ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਠੱਪ ਕਰ ਦਊ। ਠਾਣੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਮੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ ਉਹਦਾ, ਨਿੰਦੀ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਲਾ ਹੀ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।”

ਲਾਲ ਉਹ ਜੁੱਤੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਲੋਕ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਸੀ ਬਾਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਲਾਲ ਨੇ ਗੱਲ ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਪੁਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ।”

ਆਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਐ, ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਿਹੜਾ ਬੈਂਕ ਡਾਕਾ ਪਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਤੇ ਉਹ ਮੋਨਾਂ ਜਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਲਹੌਰਾ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਮੜਨ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਲਏ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਡਰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਸਮਾਂ ਹੀ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ, ਬਲਦੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਹੀ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਸੋਚਦਾ ਬੱਚੇ ਪਾਲੋ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਲਕਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਦੰਦ ਮਾਰ ਜਾਣ।

ਅਮਲੀ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਸੱਥ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਾਚਾ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਆਹ ਜਬਲੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਆਪਣੇ ਲੈਕਚਰ ਝਾੜੀ ਜਾਂਦਾ।

ਅਮਲੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ। ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਅਲੀ ਅਲੀ ਕਰਕੇ ਪੈ ਗਿਆ। “ਸਾਲਿਆ ਹੋ ਕੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਅੰਨਾਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਬੱਕਦਾਂ ਰਹਿਨਾਂ। ਕਿਉਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਰਵਾਉਣਾ। ਕੀ ਲੈਣਾ ਤੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਲੈ। ਸਿਆਣੇ ਆਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਐ, ਗੰਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੀ ਹੀ ਲੰਘੀਂਦਾ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਛੇੜਾਂਗੇ ਫਿਰ ਛਿੱਟੇ ਤਾਂ ਪੈਣਗੇ ਹੀ।”

“ਲੈ ਬਾਈ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਉਹਦੀ ਬਦਖੋਈ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੱਚੀਂ ਗੱਲ ਹੀ ਆਖੀ ਸੀ। ਬਈ ਜੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ।” ਕਹਿੰਦਾ ਅਮਲੀ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੇ ਅੰਦਰ ਡਾਹੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਔਹਲਿਆ।

ਉਹਦੀ ਭਾਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੈਲਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ, ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਈ। ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾਦੇ ਭਾਬੀ, ਮੈਂ ਆਉਨਾਂ ਆਖ ਕੇ ਮੰਜੇ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੱਲਿਓਂ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਊਆ ਚੱਕਿਆ, ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਸੁੱਕੀ ਪੀ ਕੇ ਖਾਲੀ ਪਊਆ ਮੰਜੇ ਬੋਲੇ ਰੋੜ ਕੇ ਚੌਂਤੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ।

ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ। “ਕੈਲਿਆ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹਿਬਤਾਂ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਐਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੰਡ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੰਡ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾ ਆ ਪਵੇ। ਹੁਣ ਤਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆ, ਬਈ ਅਗਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਮੋਹ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਮਰੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਬਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਗਊ ਦੀ ਸੌਂਹ ਲੱਗੇ ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਾਂ।”

ਐਰੋ ਐਰ ਰਲਦੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦੀ ਤੇ ਚੰਨੀ ਦੋਵੇਂ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਚਿੱਥੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਪੂਛ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਜਿਡਾ ਕੁੱਤਾ ਅਲੀ ਅਲੀ ਕਰਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜਿਆ। ਕੁੱਤਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਪੌਡੇ ਲਾ ਕੇ ਭੌਕਣ ਲੱਗਾ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਪਰੋਂ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਕੌਣ ਐ ਬਈ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਅਸੀਂ ਹਾਂ, ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਰੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ। ਸੀਰੀ ਨੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਪਾ ਕੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਤੂਤ ਨਾਲ ਬੰਨ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿੰਦੀ ਹੋਰੀ ਉਪਰ ਹੀ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਪਰੋਂ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਕਿ ਚਾਹ ਦੇ ਦੋ ਕੱਪ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜੋ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰਵਾਲੀ ਦੁੱਧ ਤੱਤਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਗਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਸੀਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਉਪਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਦੁੱਧ ਪੀਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਨਿੰਦੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਹੀ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ। ਬਈ ਪੁਲੀਸ ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਫੜਨ ਆਈ ਸੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਘਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸ਼ੇਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੋਂ ਸੱਚ ਇਹ ਦੱਸੋ ਬਈ ਅਸਲ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ ਪੁਲਿਸ ਤੈਨੂੰ ਕਾਹਤੋਂ ਫੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੂੰ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੀਪੇ ਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਹੁਕਮ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਹੀ ਫੁੱਲ ਚੜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਚਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹਰ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਹਥਿਆਰ, ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਰਫ਼ਾ ਦਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।”

ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਨੇ ਤਾੜ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਖਾੜਕੂ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੰਸਾਂ, ਕਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਘੋਗੜ ਨੇ। ਲੁਟੇਰੇ ਰਲੇ ਹੋਏ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ “ਨਿੰਦੀ ਫਿਰ ਹੁਣ ਕੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ? ਥਾਣੇਦਾਰ ਤਾਂ ਆਹਦਾ ਸੀ ਬਈ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੈਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ, ਉਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜੇ ਛੱਡਣਾ। ਉਹ ਆਹਦਾ ਸੀ ਬਈ ਉਪਰੋਂ ਵੈਰਲਿਸ ਆਈ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ।”

“ਚਾਚਾ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਭੁੰਦੜੀ ਦੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਰਚਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਮ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਕੱਲ ਸ਼ਾਮੀਂ ਉਸਨੂੰ ਸਿਧਵਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।”

“ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ।” ਪਰ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਹੱਸਿਆ।

ਨਿੰਦੀ ਤੇ ਚੰਨੀ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਚੱਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਪੈਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਖੇ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਰਨੇ ਵੀ ਕੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਖਰਚਣ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਪੰਚ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ, ਫਿਰ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਿੰਦੀ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ, ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਟਾਰਚਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਦੇਣ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਗਦ ਇਨਾਮ ਤੇ ਸਟਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੈਂਟਰ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋਵੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਬੇ-ਗੁਨਾਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ। ਪੈਸੇ ਤੇ ਚੌਧਰਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀਦਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਂ। ਨਾ ਨਵੇਂ ਜੰਮਣ ਤੇ ਨਾ ਕੌਮ ਵਧੇ ਆਪੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬੜਾ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦਾ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਬਹਿਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਤੁਰੇ। ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਾਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆਈਏ? ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨਿੰਦੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ, ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਚਾਚਾ ਜੀ, ਸੌ ਹੱਥ ਰੱਸਾ ਸਿਰੇ ਤੇ ਗੰਢ। ਆਪਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੋਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚੱਡੇ ਪੜਵਾ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਗੋਲੀ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਈਏ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੇ

ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।”

ਵੇਖ ਨਿੰਦੀ ਪੁਲਿਸ ਪੈਸਾ ਪੈਸਾ ਕਰਦੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਡਾਂ ਰੋੜੀ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਖੂਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਸ ਉਹ ਲਾਲਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਪੁੱਤਰਾ ਹੁਣ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਰੂ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਰੇਜ਼ਿਮਿੰਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਪਨ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕਿੰਨਾ ਕੋ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਇੰਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਚ ਕੇ ਕੰਮ ਚੱਲ ਜਾਵੇ।” ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨਿੰਦੀ ਵੱਲ ਤੱਕਣ ਲੱਗਾ।

ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਪਾਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣਾ ਹੈ। ਲੱਖ ਡੇਢ ਲੱਖ ਤੱਕ ਆਪਾਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋੜ ਪਊ, ਉਹ ਵੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡੱਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਹ, ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੁੱਟੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਤੁਸੀਂ ਇਉਂ ਕਰੋ, ਇੱਥੇ ਬੈਠੋ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਚਾਚੀ ਨੂੰ ਕਹਿਨਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰੋਟੀ ਬਣਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਰੋਟੀ ਖਾਵੋ, ਤੇ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਉਨਾਂ, ਜੇ ਥਾਣੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ। ਆਹ ਪੈਸੇ ਅਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰੱਖੋ। ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਉੱਠ ਕੇ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਪੈਸੇ ਚੱਕੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਝੱਗੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾਵੋ। ਜੇ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਬੇੜੋ, ਪੈਸੇ ਫੜਾਓ ਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਵੋ।

“ਪੁੱਤ ਇਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਲਾ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੀ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਅੱਡੇ ਹੋਏ ਨੇ।” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਨੋਟ ਚੱਕੇ ਤੇ ਝੱਗੀ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਏ।

ਤੁਰਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਸਾਲਾ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਾਂਜਾ ਚੌਕਾ ਨਾ ਵੇਖਿਓ। ਆਪਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਲਿਆ ਫੜਾ। ਚੰਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਗੁੱਟੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਹ ਨੋਟ ਸਾਂਭੇ ਤੇ ਠੁਮ ਠੁਮ ਕਰਦਾ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਥਾਣੇ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ।

ਡਿਉਟੀ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਫਤਹਿ ਮੰਨ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੱਲੀ ਸਾਹਿਬ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ।”

“ਹਾਂ ਜੀ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂਹਰੇ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਜਾਵੋਂ ਮਿਲ ਲਵੋਂ।”

ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਜਾ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ। ਉਹ ਬੈਠੇ ਇਧਰਲੀਆਂ ਉਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਮੂੜ ਖੁਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਚਲਾਈ। “ਜਨਾਬ ਫਿਰ ਉਸ ਹਰਨਾਮੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਛੱਡ ਦਿਓ ਬਿਚਾਰੇ ਨੂੰ। ਜਿਵੇਂ ਜਨਾਬ ਕਹਿਣਗੇ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਪੰਚਾ ਇਹ ਭੈਣ ਚੋਦ ਨੰਗ ਜੱਟ ਕੀ ਦੇ ਦਿਉਗਾ। ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਅਸਾਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਇਹ ਕੇਸ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰਜਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਤਨੀ ਪਹੁੰਚ ਕਿੱਥੇ ਕਿ ਸਾਲੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਧੰਗੜ ਝੱਲ ਜਾਣ। ਘਰੇ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਯਾਵਿਆਂ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੰਗ ਭੁਜਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ ਸਵੇਰੇ।”

“ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਗੱਲ ਕਿੱਥੋਂ ਕੇ ਤੱਕ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਾਲੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਅੰਬਾਂ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ ਪੇੜਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਮੁਸਕੜੀਏ ਹੱਸਦੇ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਸਰਪੰਚਾ ਦਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੁਟੇਰਿਆ ਨਾਲ। ਇਹ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜੀਰੇ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਬੱਕਤਾ। ਇਹ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਲੰਢੇ ਢੱਟੇ ਦਾ ਸਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੁੱਟ ਦਾ ਪੈਸਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਜੇ ਚਾਰ ਛਿੱਤਰ ਵੱਜ ਜਾਣ ਤਾਂ ਭੁਟ ਭੁਟ ਕਰਕੇ ਹੱਗਿਆ ਮੂਤਿਆ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਾਹ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਫੜਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਐਡਰਿਸ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਤੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਪੱਕੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰਸੋਂ ਸਿੰਧਵਾਂ ਬੇਟ ਕੋਲ ਨਹਿਰ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅਫ਼ਸਰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਇਹ ਲੁਟੇਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੰਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।”

ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਜਿਹਾ ਬੱਝ ਗਿਆ। ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਜਨਾਬ ਦਾ।”

“ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕਰਵਾ ਦੇ।” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਨਹੀਂ ਉਏ ਬੱਚਿਆ ਵਾਲਿਆ, ਇਨੀ ਤਮਾਣ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਵੀ ਸਾਰਾ ਹੂਲਾ ਫੱਕਣ ਲਈ ਪੈਲੀ ਗਹਿਣੇ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿੰਦਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਨੂੰ। ਅੱਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਆਪਾ ਕਦੇ ਵੀ ਰੀ ਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਆਪਾਂ ਉਦਾਂ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਹਰਨਾਮ ਕਾਹਨੂੰ ਇਨੀ ਗੋਚਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਲੀ ਔਲਾਦ ਹੀ ਮਾੜੀ ਨਿੱਕਲ ਗਈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੰਦੀ ਔਲਾਦ ਨਾਲੋਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ ਨਾ ਰੁਲੇ ਸੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਸਰਪੰਚ ਉਤਲੇ ਮਨੋਂ ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਹਰਨਾਮ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਰਮੀ ਆਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਸਰਪੰਚਾ ਜੇ ਬਾਹਲਾ ਕਹਿੰਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹ ਮੇਰਾ ਤੇ ਪੰਜ ਮੁਣਸੀ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਦਿਵਾ ਦੇ। ਵੇਖੋਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ ਡੇਢ ਹੀ। ਬਾਕੀ ਸਟਾਫ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਨਜਿੱਠਿਓ।” ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ।

ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਤੁਸੀਂ ਇਉਂ ਕਰੋ, ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੇਜ ਦੇਵੋ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪੈਸੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਦਸ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਦੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਠੀਕ ਹੈ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਓ। ਬਈ ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੁੱਠੇ ਪੰਦੇ ਛੱਫ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਅਜੇ ਵੀ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਿਗੜਿਆ। ਹਲਾਤਾਂ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਅੱਬਲ ਤਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣੂ। ਜੇ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਬਚ ਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੰਮ ਯੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਜਦੋਂ ਪੁਰੇ ਦੀ ਵਾਅ ਵਗੂ ਤਾਂ ਰੋਇਆ ਕਰੂ ਜਣਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ, ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਖਿਆ “ਵੇਖ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹਾਂ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਆਖੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾਂ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆ ਗਈ ਅਸੀਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜੇ ਛੱਡਣਾ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਰਪੰਚ ਹੋਣਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਨਰਮੀ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਇੱਥੋਂ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੁੱਕਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਅੱਤਵਾਦੀ ਦਾ ਪਿਓ।”

“ਨਹੀਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂਗੇ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੁੱਠੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ

ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੋੜਦਾਂ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ, ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਨੂੰ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਇੰਦਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸਰਨਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਬੰਦਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਚੱਲੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਕਾਹਦੇ ਆਸਰੇ ਕੱਟਣੀ ਹੈ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਖੜਿਆਂ।”

“ਉਏ ਅਸੀਂ ਸ਼ੇਰਾ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ। ਸਵੇਰੇ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਣਾ। ਤੈਨੂੰ ਕੱਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਥਾਪੀ ਜਿਹੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

“ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਕੱਲ੍ਹ ਨਾਮ ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਫਿਕਰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਕੀਹਨੇ ਵੇਖਿਆ।” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਤਰਲਾ ਜਿਹਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਵਾਹ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਪਾਹੀਆਂ, ਹੌਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣੂਆ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਹ ਦਾ ਨੋਟ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ “ਲੈ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਰ, ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਬਾਲੀ।” ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਮੁਸ਼ਕੜੀਏ ਹੱਸਿਆ।

ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਨੋਟ ਫੜਦੇ ਨੇ, ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਧਾਈ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, “ਜਿਉਂਦਾ ਵਸਦਾ ਰਹੁ ਸਰਪੰਚਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਜ਼ਾਰਾ ਆ ਜਾਊ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਲੀ ਡਿਉਟੀ ਵੀ ਪਹਾੜ ਜਿੰਡੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਕਦੋਂ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ।” ਉਹਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੋਲ ਫਿਰਦੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡੀਏ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਹ ਦਾ ਨੋਟ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈ ਦਈਂ। ਉਹ ਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਦਿਊ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਾਤੇ ਵਾਲੇ ਪੱਪੂ ਤੋਂ ਆਂਡੇ ਲੈ ਆਈਂ।” ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਚੱਕਿਆ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਹੋਣਾ ਕੋਲ ਦੀ ਛੁੱਅ ਕਰਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਹਰਨਾਮ ਸੜਕ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ। “ਵੇਖ ਹਰਨਾਮ ਸਿਰਾਂ, ਮੁੰਡਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਆਪਣਾ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।”

ਸਰਪੰਚ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੋਂ ਹਿੰਮਤ ਹੋ ਗਈ ਇੰਨੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ। ਪਰ ਕੀ ਪਤਾ, ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ।

ਮੱਕੀ, ਕਣਕ, ਛੋਲੇ ਤੇ ਕਪਾਹ ਜੋ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਧੀਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਲਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਸਕਿੰਟ ਹੀ ਲਾਈਦਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਐ, ਬੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਬੱਲ੍ਹਾ, ਨਹੀਂ ਮੱਥੇ ਫੁੱਲੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਊ। ਉਹਨੇ ਫਿਰ ਪਿਉ ਵਾਲੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੁਰਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਵੱਢ ਖਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਮੱਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਟਾਂਡਾ ਟਾਂਡਾ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਭਰੀਆਂ ਵੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੱਕੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਈਆਂ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਆਪਣੀ ਮੱਕੀ ਵੱਡ ਕੇ ਉਹ ਮੁਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੱਲੇ ਆ ਕੇ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਮੱਕੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘੇ ਉਹ ਹੀ ਆਖੇ ਬਈ ਹਰਨਾਮੇ, ਗੁਰਨਾਮੇ ਹੋਣਾਂ ਦੀ ਮੱਕੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੁਹਾਰੇ ਪੰਜ ਲੱਗ ਗਏ। ਵੱਢ ਖਾਣਿਆ ਦੀ ਮੱਕੀ ਭਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਰ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲੀ। ਹਰਨਾਮ ਹੋਰੀਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਬਈ ਸਾਡੀ ਚਲਾਕੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਟਾਂਡਾ ਟਾਂਡਾ ਵੱਡਿਆ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਜਦੋਂ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹਾਂ।

ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਤੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਹੈ ਕਿੱਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮੰਨ ਗਏ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਲੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੋ ਲੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੰਬਣੀ ਜਿਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਹੈਂ ਦੋ ਲੱਖ? ਦੋ ਲੱਖ ਇਕੱਠਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਭਾਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਪੈਲੀ ਗਹਿਣੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਿੰਨ ਕਿੱਲੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੇ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹੇ ਘਰੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਯਾਵੇ ਨੇ ਕਦੇ ਛੁੱਟੀ ਕੌਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਘਰ ਦਾ ਤੋਰਾ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਰਾਂ। ਸਰਪੰਚ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਊ, ਉਸ ਦਿਨ ਜਿਦੋਂ ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੈਕ ਲੁੱਟੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਇਹ ਚਾਰ ਜਾਣੇ ਖੇਤ ਮੋਟਰ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕਮਜਾਤ ਘਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਇਹ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਿਆ ਹੋਊ। ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛੇਤੀ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦੀ। ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰਪੌੜ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣੇ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਆਹਨਾਂ ਛੋਟੇ ਭਾਈ, ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਆਖੀਏ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬੇ ਦਖਲ ਕਰਾਂ ਦੇਣਾ। ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਛਿੱਤਰ ਖਾਣ ਦੀ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਬੈਠੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚੌਵੀਂ ਪੱਚੀ

ਸਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਲਿਆਂਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੜ ਕੇ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਪਰ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਸਾਈ ਪੁਣਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗਾੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਗਏ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਪਾਣੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹਾਂ ਬਾਈ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜੀਹਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਫੜ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਦੇਣ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਦਲੀਲ, ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਉਪਰ। ਜੇ ਉਪਰਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਵੀ ਲਈਏ, ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦੇ। ਕਹਿਣਗੇ, ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਵੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਬਣਾਓ ਤੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਲਵੋਂ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਰਨਾਂ ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਖਾਲਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਨਿੰਦੀ ਹੋਰੀਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਹਟੇ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜਦਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਦੁਖੀ ਮਨ ਨਾਲ ਨਾਂ ਚੌਹਦਿਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਤਹਿ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਬੱਸ ਆਹ ਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਨ ਜੋਗੇ। ਚੰਗੀ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਮੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗਾਂ।”

“ਬਾਪੂ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੌਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਮਾੜੇ ਸਮਝਦੇ ਹੋ (ਭਾਵ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਤੱਕ ਪਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਚੜ ਹੀ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗੰਧਲ-ਚੰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ।”

ਇਹ ਆ ਗਏ ਵੱਡੇ ਸਾਨੂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੀਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੰਜਰੋਂ ਉਹਦੇ ਛਿੱਤਰ ਵਰਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਖਾਣੀਆਂ ਗੋਹਲਾਂ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ ਦਾਖਾਂ ਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਲਿਓ ਗੰਦ ਫਰੋਲਣ ਵਾਲੇ ਘੋਗੜ ਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਹੰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿਨਾ ਹੁਣ ਤੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਹਰਨਾਮ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪੀਤਾ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੌੜੀਏਂ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੀ ਨਿੱਬੜੀ ਫਿਰ।

ਪੁੱਤਰਾ ਤੈਂ ਜਦ ਮੇਰੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਨਬੇੜਨੀ ਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਪਈ ਸਾਲੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮਹਿੰਗੀਂ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਨਿੰਦੀ ਵੱਲ ਚੋਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਉਨਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰਿਆ ਜਿੰਨੇ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਚੰਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸ਼ੇਰਾ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੀ ਉਪਰੋਂ ਅਫਸਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਉਸ ਸਾਥੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਲਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੱਟਾ ਭਾਰਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਲੋਟ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੋ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਉਪਰ ਹੀ ਜਾਣਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਲਾ ਤਿੰਨ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮਸਾਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਮੁਨਤਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਮਨਾਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੱਲਕੀ ਕੁੱਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਗਲ ਨੂੰ ਔਂਦਾ ਸੀ। ਚਾਚਾ ਜੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨਿੱਬੜ ਗਈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਘਰੇ ਆਉਂਦੇ, ਚੰਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਚੰਨੀ ਵੀ ਨਿੰਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਚਾਚਾ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਦੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਆਇਆਂ।”

ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫੜਾ ਦੇ। ਆਪਾਂ ਸੁਭਾ ਭਾਈ ਬੋਲਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਕਲ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ।”

ਚੰਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਗੁੱਟੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਆਪੇ ਹੀ ਗਿਣ ਲਵੋ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਗੁੱਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਲੀ ਨੌਟ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਕੀ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਫੜਾਂ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਚੱਲਿਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਬਦਲੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰਾ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਕੱਟੋ, ਐਵੇਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪੰਗਾ ਨਾ ਲੈ ਲਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸੁਝਾ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚ

ਹੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਏ ਰਹਿਣਾ। ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਪੁੱਛੋ, ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੇ ਜੀ ਸਾਡਾ ਛੋਟਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਇਆ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਥਾਣੇ ਜਾਈਏ। ਬੁੜੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ। ਆਖਰ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਓ।

ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਚੱਲੋਂ ਚੰਗਾ, ਸੌਅ ਜਾਵੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ। ਪਰ ਨਿੰਦੀ ਤੂੰ ਪਰਸੋਂ ਤਾਈਂ, ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਸਰਪੰਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭੇੜ ਕੇ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਬੰਨ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਬੋਲਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਚੰਨੀ ਤੇ ਨਿੰਦੀ ਸੁਭਾ ਬੋਲਦੇ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਨਿੰਦੀ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਬੇ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਬੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨੋਟ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨਬੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਘਰੇ ਗੇੜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੀ। ਮੈਂ ਪਰਸੋਂ ਤੱਕ ਫਿਰ ਆਵਾਂਗਾ। ਬੇਬੇ ਦੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਨਿਆਂਈਆਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਨਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਜੇ ਕੁਆਟਰ ਵਿੱਚੋਂ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਕੁਆਟਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ, ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸਰਪੰਚਾ ਥਾਣੇ ਚੱਲ ਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਉਬੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ ਜੀ ਚਾਹ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸਹੀ, ਆਹ ਲਵੋ ਆਪਦੀ ਅਮਾਨਤ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੁਟੀਆਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।”

ਪੈਸੇ ਫੜਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸਰਪੰਚਾ ਬਾਹਲਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਦੇ ਜਾਂਦਾ।”

“ਅਸੀਂ ਜੀ, ਰਾਤ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੀਹਨੇ ਪੈਲੀ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਪੈਸੇ ਘਰੇ ਪਏ ਹਨ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਾਰੋ। ਕੋਈ ਨੀ ਲਖਾਈ ਆਪਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਨਾਲ ਏਂ, ਤੇ ਹਰਨਾਮ ਵੀ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਬਿਗਾਨਾਂ। ਪੈਸੇ ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਹੀ ਫੜ ਲਏ

ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਏ ਕਿਹੜਾ ਵਧ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਿਬੜਿਆ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਪੈਸੇ ਫੜਕੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਕੁਆਟਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਨਿੰਦੀ ਸੁਭਾ ਹੀ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲਈ ਬੈਠਾ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀਰੀ ਆ ਕੇ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਦੇ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਘੁਟ ਭਰਦਿਆਂ ਅਖਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਨਿੰਦੀ ਪੁੱਤਰਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਕਾਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਖੇਡਦੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਨੋਟ ਤਾਂ ਸਾਲੇ ਲਗਦਾ ਹੁਣ ਸਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣੇ।”

“ਨਹੀਂ ਚਾਚਾ ਕਾਹਨੂੰ। ਇਹ ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਲੁਟੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਭੈੜੀ ਬੁਝੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੋਟ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੇ ਉਹ ਪੈਸੇ ਕੋਲ ਆਏ ਨੇ, ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਬਿਪਤਾ ਹੀ ਆਣ ਗਲ ਨੂੰ ਚੁੰਬੜਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਜੱਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਫੂਕ ਦੇਈਏ, ਸਿਆਪਾ ਗਲੋਂ ਲਹੂ।

ਕਮਲਿਓ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਸਾੜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿੰਨੀ ਨੱਪ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੋਗੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨੇੜ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਚਾਚਾ ਬੈਠਾਂ ਹਾਂ ਸਾਂਭਣ ਲਈ। ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਫੜ੍ਹਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਹਿਲੇ ਬੋਲ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ। ਲੇਖਾ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਐਵੇਂ ਨਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਚੱਡੇ ਪੜਵਾਂ ਦੇਈਂ। ਚਾਚਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਯਾਰ ਐ। ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ।”

“ਪੁੱਤਰਾ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਕੇ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੇ। ਜਦ ਕੋਈ ਔਖਾ ਵੇਲਾ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਲੇ ਝੋਟ ਔਖਾਂ ਫੇਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿਣਗੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਵੱਸ ਨਹੀਂ, ਗੱਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਲਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ।”

“ਚੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਚਾਚਾ ਜੀ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਆਖਦੇ ਨਿੰਦੀ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਉਠ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਡਾਇਰੀ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਲੈ ਬਈ ਪੁੱਤਰਾ, ਆਪਾਂ ਇਸ ਡਾਇਰੀ 'ਤੇ ਤੇਰਾ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੇ ਦੇਵੇਂ ਲਵੇਂ ਆਪਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿਆ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਤਰੀਕ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਆਏ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ।”

ਹਾਂ ਬਈ ਨਿੰਦੀ ਇਉਂ ਦੱਸ, ਉਹ ਚੰਨੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਕਿੱਥੋਂ ਦਾ ਹੈ ਸਰਪੰਚ

ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ, ਇਹਦਾ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਅੱਗਾ ਪਿੱਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮਾਸੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਡਰਾਈਵਰ ਇਹਨੂੰ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਮਸਾਂ ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਬਈ ਇੱਕ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੜਫਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਡਰਦਾ ਸੜਕੇ ਸੜਕ ਭੱਜ ਪਿਆ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ ਇਹ ਦੋ ਕੋ ਮੀਲ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੜਕ ਤੇ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਮਾਸੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡਿੱਗਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਹਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਉਹ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਥੇ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਜਦ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸੀ ਤੇ ਮਾਸੜ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਬੇ ਬਾਪੂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਮਾਸੜ ਕੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਖੇਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਇਨ੍ਹੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਥਾਏ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਹਦੇ ਤੇ ਮਾਸੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਮਾਨਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਚਾਰ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮਾਸੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਹ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਖੇਤ ਮੋਟਰ ਤੇ। ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਦਲੇਰ ਤਾਂ ਸਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਜਾਹ ਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਜਾਵੇ। ਡਰ ਤਾਂ ਕੰਜਰ ਦੀ ਖੱਲ 'ਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੁੰਨਾਂ, ਉਏ ਚੰਨੀ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਅੱਗੋਂ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖੂ, ਯਾਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰ ਕਾਹਦਾ ਮੌਤ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਅਖੇ ਡਰੇ ਤਾਂ ਉਹ, ਜੀਹਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਰੁਲਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਉਠ ਦੀ ਪੂਛ ਵਰਗੇ ਰੜੇ ਹਾਂ। ਨਾਲੇ ਯਾਰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਡਰਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਚਾਹੀਦਾ ਜੀਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੀ ਮੰਡਲਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।

ਪਰ ਨਿੰਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ, ਜੀਹਦਾ ਅੱਗਾ ਪਿੱਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਨਿੰਦੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚੰਨੀ ਪਰਤੀ ਪਿਆਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

ਨਹੀਂ ਚਾਚਾ ਜੀ, ਚੰਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਾਸੀ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਣ। ਪਰ ਇਹ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ

ਹੱਟਦਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਆਉਂਦਾ। ਹਰ ਪੰਜਵੇਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਘਰੇ।

ਪਰ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਤਾਂ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭਿਣਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਰਾਜ, ਰਾਜ ਹੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਬੇਫਿਕਰ ਰਹੋ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਸਰਪੰਚਣੀ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, “ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਹੈ ਖਾ ਲਵੋ।”

“ਮੈਂ ਤੇ ਨਿੰਦੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਪਾ ਦਿਓ” ਕਹਿੰਦੇ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀ ਉਠ ਕੇ ਚੌਤੇ ਕੋਲ ਢਹੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਚਾਚਾ ਜੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਚੱਲਦਾ ਹਾਂ।”

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਕੰਨਾਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਲੱਗੀ ਮੋਟਰ ਦੀ ਚਾਬੀ ਨਿੰਦੀ ਨੂੰ ਝੱਗੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਆਹ ਲੈ ਮੇਰੇ ਵਾਲੀ ਮੋਟਰ ਦੀ ਚਾਬੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਨੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਰਾਤ ਕੱਟ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਮੰਜਾ ਤੇ ਬਿਸਤਰਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਏ ਨੇ। ਇੱਕ ਬਿਸਤਰਾ ਤੇ ਮੰਜਾ ਹੋਰ ਅੱਪੜਦਾ ਕਰ ਦਿਊਂਗਾ। ਚਾਬੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਦੀ। ਇਹਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਕਿਤੇ ਚੰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਲੁਕੇ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਕੋਲੇ ਤੂਤ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਟੰਗ ਦੇਈਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਚਾਬੀ ਫੜੀ ਤੇ ਕੁੜਤੇ ਦੇ ਖੀਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸੋਮ ਨਾਲੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਸੋਮ ਨਾਲੇ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਪਹੁ ਪਾਟਦੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦੀ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਘਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ, ਇੱਕ ਕੰਮ ਹੈ ਜੇ ਕਰਵਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੀ ਆ ਜਾਊ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਹਾਂ ਦੱਸ ਪੁੱਤਰਾ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਹ ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ, ਤੇਰੇ ਚਾਚੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਾਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਕਰ।”

ਚਾਚਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦੀਆਂ ਲੈਟਰ ਪੈਡਾਂ

ਛਪਵਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰੈਸ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦਿਓ। ਤੂੰ ਇਉਂ ਕਰ, ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀ। ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਆਉਨਾਂ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ।

ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਆਪਾਂ ਬੱਸ ਆਹ ਉਪਰਲਾ ਹੀ ਮੈਟਰ ਛਪਵਾਉਣਾ ਹੈ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਹ ਪੇਪਰ ਫੜ ਕੇ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਪ੍ਰੈਸ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਪੇਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਡਰਦਾ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਹ ਮੰਨ ਗਿਆ।

ਉਸ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਮੂਹਰੇ ਹੱਥ ਬੰਨ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਵੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਨਾ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹਨ।”

“ਵੇਖ ਇਹ ਗੱਲ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੂਗੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਕੀ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਥੋਂ ਇਹ ਮੁਫ਼ਤ ਛਪਵਾਉਣੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਫੰਡ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਉਹ ਨਾਂਹ ਸੁਣਨ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ।” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡਰਾਉਣ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਵੇਖ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਧੱਕੇ ਖਾਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਖਰਬੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਜਿਹੀ ਵਿੱਚ ਪਏ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਚੱਲੋਂ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਛਾਪ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਮਿੰਨਤ ਨਾਲ ਵੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਲੈਣੇ ਦੇ ਦੇਣੇ ਪੈ ਜਾਣ। ਵੇਖ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੀ ਯਾਰੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖ, ਲੈ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਕੰਮ ਕਰਦੇ।” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਪਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਸੌ ਸੌ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਕਾਪੀਆਂ ਛਾਪਣੀਆਂ ਹਨ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਪੇਪਰ ਫੜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਾਪ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਈਏ ਤਾਂ ਫਸੇ ਹੀ ਸਮਝੋ। ਹੁਣ ਦੱਸ ਦੇਵੋ ਜੇ ਵੱਧ ਛਾਪਣੀਆਂ ਹਨ ਫਿਰ ਨਾ ਮਗਰੋਂ ਕਹਿਣਾ।”

ਨਹੀਂ ਦੋ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਉਂ ਛਾਪਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੇ ਦੋ ਕਿਹਾ ਛਾਪਣ ਨੂੰ। ਸਰਪੰਚ ਉਠ ਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਪੁੱਤਰਾ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਤੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਲੀ ਮੋਟਰ ਤੇ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਗਿਆ ਰੱਖ ਆਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣੀਆਂ।

ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਬੈਠਾ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹੀ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਨਕਦੀ, ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਸੋਨਾ ਤੇ ਇੱਕ ਲਸਸੀ ਰਿਵਾਲਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਸ਼ੁੱਟ ਗਏ। ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਮਾਂਡੋ ਫੋਰਸ ਨੇ ਲਈ, ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਸਤਖਤ ਲੈਫਟੀਡੈਂਟ ਜਨਰਲ ਨਿੰਦੀ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਹਨ। ਸਰਪੰਚ ਮਨ 'ਚ ਹੱਸਿਆ, ਸਿਆਣਿਆ ਸੱਚ ਕਿਹਾ, ਜਦ ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਤੇ ਜਦ ਕੀੜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖੰਭ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਹਾਲ ਇਸ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਬਚ ਕੇ ਚੱਲੀ। ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਕੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਆਏ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਹਰਨਾਮ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਖ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਚੁਸਤ ਰਹਿਣ। ਪੁਲਿਸ ਅੱਜ ਭਲਕ ਕਦੋਂ ਵੀ ਘਰੇ ਰੇਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂਬਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਇਹ ਛੋਹਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਰੂਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹਰਨਾਮ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਕੁੜੀਆਂ, ਬੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬੇਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਾਹ ਪਾਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਪੇਸ਼ ਆਪਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਪੇਸ਼ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਡਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਆਪਾਂ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਕਿ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਕਿੱਧਰੇ ਟਲ ਜਾਣ।

ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਡਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਈ ਸੀ। ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਬਾਈ ਸਰਪੰਚ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਚੁਕੰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ। ਪੁਲਿਸ ਆਬਣ ਸਵੇਰ ਕਦੋਂ ਵੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖੁੰਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਲਈ ਕਿਸੇ

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਈਏ। ਫਿਰ ਸੋਚਾਂਗੇ ਕੀ ਕਰਨਾ। ਮੈਂਬਰਾ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੋਚਣ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰਹਿ ਹੀ ਕੀ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਪੌਲੀ ਦਾਹੜੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰੁਲ੍ਹ ਹੀ ਰੁਲ੍ਹ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਰੱਬ ਇਹਨੂੰ ਜੰਮਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਚੱਕ ਲੈਂਦਾ ਜਾਂ ਆਹ ਦਿਨ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮੌਤ ਆ ਜਾਂਦੀ।” ਕਹਿੰਦੇ ਹਰਨਾਮ ਦਾ ਗਲਾ ਭਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। “ਬਾਈ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰ ਤੇ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਦੀ ਘੜੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਹਰਦਮ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਂ।” ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ।

ਹਰਨਾਮ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਮੱਝਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤਾਂਈ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ, ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਰਗ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਚੱਲੇ ਹਾਂ। ਮਗਰੋਂ ਘਰ ਵੱਲ ਉਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ।

ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਦੇ ਘਰ ਰੇਡ ਕੀਤੀ। ਘਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗਾ ਲੱਗਾ ਵੇਖ ਕੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦਾ ਭਰਿਆ ਪੀਤਾ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਥਾਣੇ ਜਾਣ ਸਾਰ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਵੇ।

ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ “ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।” ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਕੰਮ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੱਕਿਆ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਜਾ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਆਖਿਆ, “ਸੁਖ ਹੈ ਜਨਾਬ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਕੁਵੇਲੇ ਜਿਹੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।”

“ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਉਂ ਆਗੇ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬੈਠੇ ਹੋਵੇਂ।”

ਜਨਾਬ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ, ਸੱਦੀ ਹੋਈ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ, ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਨਾ ਪਾਵਾਂ। ਆਪ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਆਪਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ਹਜ਼ੂਰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਪੰਚਾ, ਉਹ ਭੈਣ ਚੋਦ ਹਟਿਆ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਵੇਖ ਲੈ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਰਦਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਲੈਟਰ ਪੈਡ ਤੇ ਦਸਖ਼ਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ

ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦਾ ਲੈਫਟੀਡੈਂਟ ਜਨਰਲ ਨਿੰਦੀ ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਜੇ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਸਾਲਿਓ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ੀ ਨਾਂ ਰੱਖ ਲਵੇ। ਕੰਜਰ ਦਿਓ ਪੁੱਤੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਨਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਜੰਡ ਨਾਲ ਬੰਨਦੇ ਹੋ। ਦੂਸਰਾ ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਹੁਣ ਉਪਰੋਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੈਣ.....ਹੈ। ਕਿ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਅੰਦਰ ਤੁੰਨ ਦਿਓ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕ ਹੇੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਥਾਣੇ ਮੂਹਰੇ ਆ ਬੈਠਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਭੈਣ ਇੱਕ ਕਰਦੇ ਆ। ਯਾਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕੀ ਕਰੀਏ। ਦੁਖੀ ਕਰਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਕਰਿਆਂ ਜਿਹਾ ਨੇ। ਅੱਜ ਇਹਦੇ ਘਰੇ ਗਏ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਿੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਗਏ। ਕਿੰਨਾਂ ਕੋ ਚਿਰ ਲੁਕ ਲੁਕ ਕੇ ਕੱਟਣਗੇ।

ਜਨਾਬ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਧਰ ਗਏ ਨੇ। ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਭਾਵੇਂ ਮੁੜਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਵੀ ਦੂਰ ਅੰਬਰਸਰੋਂ ਵੀ ਪਰਾਂ ਹੀ ਨੇ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਰਹੀ ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਜਨਾਬ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਮ ਕੀ ਕਰੂੰਗਾ। ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਊ। ਉਹ ਤਾਂ ਕੰਜਰ ਕਦੇ ਘਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਰਾਤੀਂ ਹਰਨਾਮ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਹ ਹੀ ਰੋਣੇ ਰੋਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਸਕਾਰ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਘਰੇ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਉਧਾਰੇ ਫੜਨ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਾ ਦੇਣਾ। ਮਰੇ ਸਾਲਾ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਬਣਾ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖੀਆਂ। ਹੋਰ ਉਰਲੀਆਂ ਪਰਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਮੈਂ ਆਪ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਸਾਨੂੰ ਜੇ ਉਪਰੋਂ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਪਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ। ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈਂ। ਉਹਨੂੰ ਆਖੀਂ ਕਿੱਧਰੇ ਨਾ ਲੁਕੇ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਚਾਲ ਸੀ ਜਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮ ਆਉਣ ਤੱਕ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਰਪੰਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ

ਸੋਚਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਮਨ ਮਿਹਰ ਕਿਵੇਂ ਪਈ।

ਘਰ ਆਏ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸੀਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਖੇਤੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ ਸਾਂ ਤਾਂ ਨਿੰਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਆਖੀ ਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਚਾਬੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਚਾਚਾ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਹੋਈ।

ਉਏ ਥਾਂ ਕਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਜਣਦਿਆ ਦਾ ਸਿਰ। ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਪਾਣੀ ਧਾਣੀ ਪੀਣ, ਤੈਨੂੰ ਵਾਧੂ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਪਾ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪੇ ਸੋਚੀ ਜਾਊ। ਚੱਲ ਜਾਹ ਤੂੰ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ, ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸੀਰੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਪੰਚ ਸੁਭਾ ਉਠਿਆ, ਸਾਈਕਲ ਚੱਕਿਆ ਤੇ ਖੇਤ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੋਟਰ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਜਦ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੱਲੇ ਤੇ ਇੱਕ ਝੋਲਾ ਟੰਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਡੇਢ ਲੱਖ ਨਕਦ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਏ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਝੋਲਾ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਮਾਲ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੁਭਾ ਹੀ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ, ਵੈਰਲਿਸ ਆਈ ਕਿ.....ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੋਗਾ ਤੇ ਜਗਰਾਓ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਨਾਕੇ ਲਾਏ ਜਾਣ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਚੈਕਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਆਪ ਤੋਂ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜਾਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰੇ ਮੌਤ ਵਰਗਾ ਸਨਾਟਾ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਬਲਿਆ। ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਬਹਿਕਾਂ ਵਾਲੇ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜੀਅ ਦੇ ਬੁਰਕੀ ਸੰਘੋਂ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਦਸ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰ ਫੋਨ ਖੜਕਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਫੋਨ ਚੁੱਕਿਆ।

ਅੱਗੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਸਰਪੰਚ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋ।

ਹਾਂ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ।

ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ। ਤੇਰਾ ਪਿਉ, ਇਸ

ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਇਹ ਪੈਸੇ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਦੁਵਾਰਾ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੋਗੇ। ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈਲੋ ਹੈਲੋ ਕਰਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਲਪਕਿਆ।

ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸੀ ਕੀਹਦਾ ਫੋਨ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਦੱਸੇ, ਜੇ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੌਲਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਕੂਟਰ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਤਾਏ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ। ਉਹ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਫੋਨ ਦੀ ਤਾਰ ਕੱਢ ਗਿਆ ਸੀ ਮਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਫੋਨ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਾਧੂ ਦਾ ਹੋਰ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਫਿਰੇ।

ਮੁੰਡਾ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਸਵਰਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਉਸ ਦੇ ਘਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਘਰੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕੰਧ ਦੇ ਰੌਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਉਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਮੋੜਿਆ ਤੇ ਉਧਰ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ। ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਉਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਲੱਗਾ।

“ਤਾਇਆ ਜੀ ਇੱਕ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਪੈਸੇ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਦੁਆਰਾ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਕੋਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੋਗੇ।”

“ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ 'ਚੋਂ ਲੁਕੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੋ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਈ ਹੋਇਆ। ਕੀ, ਘਰੇ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਪਏ ਨੇ।” ਸਵਰਨ ਨੇ, ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤਾਇਆ ਜੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ, ਆਪਾਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਆੜਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ।”

“ਨਹੀਂ, ਆੜਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਦੋ ਕੋ ਲੱਖ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਘਰੇ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ ਪੰਚਾਇਤ ਵਾਲੇ ਸਫੈਦੇ ਵੇਚੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਅੱਧੇ ਕੋ ਘੰਟੇ

ਤੱਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਤੂੰ ਘਰੇ ਚੱਲ ਕੇ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਮੈਂ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।”

“ਨਹੀਂ ਤਾਇਆ ਜੀ, ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਬਾਪੂ ਆ ਜਾਵੇ” ਆਖਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਇਆ।

“ਤੂੰ ਇਉਂ ਕਰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੱਲ, ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਸਮਝ। ਤੂੰ ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਫੋਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ। ਜੇ ਫੋਨ ਆਵੇ, ਤੇ ਜੋ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ, ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਕੀਹਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਕ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਘਰੇ ਫੋਨ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ” ਸਵਰਨ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਵਰਨ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰੁਕੀਆਂ। ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਰੇ। ਸਵਰਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ।

ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ, “ਬਾਪੂ ਜੀ, ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਦੋ ਦੋ ਮੀਲ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੱਲ੍ਹ ਜਦ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਟਾਇਮ ਮੁੜੇ ਹੀ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਠੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਮੈਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੀ ਬਹਿਕ ਤੇ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੱਟੇ ਵੱਟ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਇਸੇ ਵੱਟ ਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ, ਉਪਰ ਦੀ ਗਾਤਰੇ ਤੇ ਖੱਟੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਬਾਪੂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਗਏ। ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕੋਈ ਕੰਮ ਪੈਦੇ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅੱਗੇ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਤੇ ਜੀਪ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਜੀਪ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।”

“ਇਹ ਕੱਚਾ ਰਾਹ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜੀ ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜਦਾ” ਸਵਰਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਿ ਉਹ ਜੀਪ ਅੱਗੇ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਗਈ” ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

“ਹਾਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਕੂਟਰ ਚੱਕਿਆ ਤੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਕੋਲੇ ਗਿਆ। ਖਬਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੇ ਹੀ ਨਾ ਗਏ ਹੋਣ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਏ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਠਹਿਰਾਂ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਪਿੜ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਅਸੀਂ ਚੌਕੀ ਜਾ ਕੇ ਰਿਪੋਟ ਦਰਜ ਕਰਾਈ।

“ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਫੋਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਨੇਹਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ?” ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਸਰ, ਜਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਪਲ ਹੀ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਾਂਗੇ।”

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਡ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨਲ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ। ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ, ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਏ।

ਸਵਰਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸਰ, ਚਾਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪੀ ਕੇ ਜਾਣਾ।

“ਨਹੀਂ ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਸਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਚਾਹ ਦੀ, ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਰ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਜਦ ਵੀ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨਫਾਮ ਕਰ ਦੇਣਾ।” ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਮਗਰੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਵਜੇ ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ, ਪਹਿਲੀ ਘੰਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਫੋਨ ਚੱਕ ਲਿਆ।

ਅੱਗੋਂ, ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ।

ਜੀ, ਮੈਂ ਸਰਪੰਚ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਤੇਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੈਸੇ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਂ ਜੀ, ਪੈਸੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ, ਕੀਹਨੂੰ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੈਸੇ.....ਤੋਂ.....ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕੱਚੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਦਰੱਖਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ, ਸਰਪੰਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਲਜਾਮ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਹਾਂ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ, ਆਉਣਾ ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਹੈ। ਆਉਣਾ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕਰਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਹਾਂ,

ਦੱਸ ਕਦੋਂ ਆ ਰਿਹਾਂ ਏਂ।

ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਆਖ ਕੇ ਮੁੰਡਾ ਸਵਰਨ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ।

ਸਵਰਨ ਵੀ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਵਰਨ ਨੇ ਛੇ ਉਗਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਛੇ ਵਜੇ ਦਾ ਟਾਈਮ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੇ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਿਲੂੰਗਾ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਫੋਨ ਲਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ। ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਉਹ ਪੰਜ ਲੱਖ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਘਬਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵਿੱਚ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਅਪਰੇਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਫੋਨ ਕਿਸ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ।

ਸਰ ਮੈਂ ਫੋਨ ਐਸ ਡੀ ਓ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਐਸ ਡੀ ਓ ਤੇ ਐਸ ਐਸ ਪੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਐਸ ਡੀ ਓ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?” “ਸਰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ.....ਹੈ।”

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰ ਫੋਨ ਲਾ ਕੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਇਤਜਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਥੋਂ ਪੈਸੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਮੰਗਵਾਏ ਹਨ।

ਜੀ.....ਤੋਂ.....ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੇ ਮੰਗੇ ਹਨ। ਸਰ ਉਸ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੂਗੀ।” ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਤਰਸ ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ।

ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾਓ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਪ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਟੋਲਾ ਬੰਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੁਟੇਰੇ ਹਨ। ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਲਦੀ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਜੀ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮਹਿਣੇ ਥਾਣੇ ਆ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲ ਉਥੇ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ ਆਖ

ਕੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦੇ ਦੋ ਕਮਾਂਡੋ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਕੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਲੈ ਕੇ ਮੈਸਿਜ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਿਣੇ ਥਾਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੈਸਿਜ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗਾ। ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਫੋਰਸ ਲੈ ਕੇ ਮਹਿਣੇ ਥਾਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ।”

ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ., ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਤੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਵਰਦੀ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਹ ਬੈਠੇ ਮੈਸਿਜ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੇ ਫੋਨ ਤੇ ਕਮਾਂਡੋ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਸਰ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦੋ ਢਾਈ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਪੱਕੇ ਤੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕਿਲੋ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ।”

ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਵਰਦੀ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਘਰ ਵਾਲੇ ਏਰੀਏ ਨੂੰ ਡੇਢ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੇ ਤੁਸੀਂ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਘੇਰਾ ਟਾਇਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਵਾਇਰਲਿਸ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਮੈਸਿਜ ਮਿਲਦਾ ਰਹੂਗਾ। ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁਕੰਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਖ ਕੇ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਆਪ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਗੱਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ।.....ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘਰੋਂ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਨੌਟਾਂ ਵਾਲਾ ਝੋਲਾ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਹੈਡਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਮੁੰਡਾ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ ਦੱਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਿੱਪਲ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਬੋਰ ਵਾਲੇ ਪਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ, ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਇਹ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਹੈ। ਨਿੰਦੀ ਤੇ ਚੰਨੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾ ਘੁਮਾਈ, ਮੁੰਡਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸੀ। ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆ, ਵੇਖ ਲਈ ਪੂਰੇ ਹੀ ਹਨ ਜੇ ਪੈਸੇ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਇੰਧਰ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਆਪਾ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਵਾ ਲਈ, ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਸਲਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।”

ਚੰਨੀ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਚੰਨੀ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਨਾਲੋਂ ਝੋਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਵੇਖੇ ਤੇ ਨਿੰਦੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਭ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ। ਚੰਨੀ ਨੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਪੰਚ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੋਟਰ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕਿਲੋ ਦੂਰ ਸੀ। ਫੋਨ ਵਾਲੇ ਘਰ ਤੋਂ ਰਾਹ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ।

ਪਿਉ, ਪੁੱਤ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਕਿੱਲੋ ਦੂਰ ਆ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਫਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਾਇਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਣਾਈ ਸਕੀਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਮੂਹਰਲੇ ਟਾਇਰ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ।

ਨਿੰਦੀ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਇੱਕ ਦਮ ਰਾਹ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਟਾਇਰ ਉਪਰ ਝੁਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਚੰਨੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਟਾਇਰ ਦਾ ਪਟਾਕਾ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿੱਧਰੇ ਫਾਇਰ ਹੋਇਆ।

ਸਾਲੇ ਟਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਫਾਇਰ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਝੋਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਵੇਖੇ ਪੂਰੇ ਹੀ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਖੁਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਡਰ ਜਿਹਾ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀ ਤਾਂ ਕਿੱਧਰੇ ਜਾਂਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸ ਫੋਨ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਬਹਿਕ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਜਿੱਥੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਘੇਰਾ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲ ਗਏ। ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਵਾਇਰਲਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਪਸਤੌਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਖਾੜਕੂ ਨਹੀਂ ਲੁਟੇਰੇ ਹਨ। ਸਰਪੰਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਖੱਚੇ ਰਾਹ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਤੇ ਉਸ ਘਰ ਵਾਲੀ ਪਹੀ ਜਿੱਧਰ ਇਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਚੰਨੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਚੰਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ। ਚੱਲ ਮੋਟਰ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਪਤਾ ਸਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ

ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋਣ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਜਾਣ। ਉਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਜੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਕੀ ਹੋਊ। ਉਹ ਕਾਹਲੇ ਕਦਮੀ ਮੋਟਰ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਬੜ ਕੇ ਬੋਰ ਵਾਲੇ ਪਾੜ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਗਏ ਜੋ ਤਕਰੀਬਨ ਤੀਹ ਪੈਤੀ ਫੁੱਟ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਪਾੜ ਵਿੱਚ ਜਗਦਾ ਬੱਲਬ ਤੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕੋਠੜੀ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰ ਹਵਾਈ ਫਾਇਰ ਕੀਤੇ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਪੀਕਰ ਨਾਲ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ।

ਪਾੜ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਚੰਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨਿੰਦੀ ਹੁਣ ਇਹ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਚੰਗਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਅੱਧੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਮਰੀਏ।

ਨਹੀਂ ਚੰਨੀ, ਆਪਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਨਿੰਦੀ ਮਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੰਨੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਵੇਖ ਲੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪਊ। ਮੈਂ ਵੇਖੂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਮਰੇ ਹੀ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਨਿੰਦੀ ਪਾੜ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਏ ਪਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਦੀ ਉਪਰ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਈਡ ਤੇ ਤੂਤ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਸਟ ਮਾਰਿਆ। ਡਿੱਗਦੇ ਨਿੰਦੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹਾਏ ਮਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਡਿੱਗਦੇ ਨੂੰ ਸਾਈਡ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹਨ। ਨਿੰਦੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮਸਾਂ ਚੰਨ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਧੌਣ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲੁਟਕ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਵੀ ਨਿਕਲ ਆਵੋਂ ਅਸੀਂ ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਚੰਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਨਿੰਦੀ ਦੀ ਲੋਰ ਤੇ ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਾਲੇ ਪਾ ਜਾਈਏ। ਉਸ ਨੇ ਪਿਸਤੌਲ ਆਪਣੀ ਪੁੜਪੁੜੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਘੋੜਾ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਾਇਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਇਕਦਮ ਲੰਬੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹਰਕਮ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਚੋਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਵੇਖਿਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਗਏ। ਕੋਠੜੀ ਖਾਲੀ ਸੀ ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਬੋਰ

ਵਾਲਾ ਪਾੜ ਸੀ। ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਕਦਿਆਂ ਜਕਦਿਆਂ ਪਾੜ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਥੱਲੇ ਘੁਪ ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਟਰੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਥੱਲੇ ਇੱਕ ਲਾਸ਼ ਪਈ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਾਵਾਰਸ ਆਖ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫੋਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦੀ ਤੇ ਚੰਨੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਅਣਪਛਾਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਰਾਤ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਮੇਨ ਪੇਜ 'ਤੇ ਮੋਟੀ ਖ਼ਬਰ ਸੀ ਦੋ ਅਣਪਛਾਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹਲਾਕ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਸਰਪੰਚ ਗੌਰ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਵੇਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਚੰਨੀ ਤੇ ਨਿੰਦੀ ਹੀ ਹਨ। ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਥਾਣੇ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਲਿਆ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਿੰਦੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਪੰਚ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਛਡਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਆਹ ਅੱਜ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਆਖ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਖਾਈ। ਦੂਸਰਾ ਕੱਲ੍ਹ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਮੈਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਭਾਣਾ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ। ਇਹਨੂੰ ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਈਂ।

ਸਰਪੰਚ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ।

ਨਿੰਦੀ ਦੀ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗੀ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਾਬੀ ਰੋ ਕੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੂੰਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਘੋਰਾੜ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਹ ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਕਾਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਬੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਟਾਲ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਛੋਟੇ ਨੂੰ

ਉਮਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹਰਨਾਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਪ ਪਾਣੀ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਦਾਹੜੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਕੁੜੀ ਵੀ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦੇਈ ਬੈਠੇ ਰੋਅ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਹਾਂ ਬਾਈ ਹੁਣ ਸਬਰ ਕਰੋ। ਰੋਏ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟੋ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਦਾਂ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਪਵੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਓ ਮੈਂ ਚੌਵੀਂ ਘੰਟੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ, ਆਖ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਲੇਖਕ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਜਨਮ	25 ਅਪਰੈਲ 1955
ਨਾਂ	ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਸ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ
ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂ	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ
ਬੱਚੇ	ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜਰਮਨ, (ਨੂੰਹ) ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ, ਜਸਲੀਨ ਕੌਰ (ਪੋਤਰੀ), ਸੁਖਭੀਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ (ਪੋਤਰਾ) ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਬੁੱਟਰ(ਬੇਟੀ), ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ (ਜਵਾਈ) ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਬੇਟੀ (ਜਰਮਨ), ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਵਾਈ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ, ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਦੋਹਤਰੇ)
ਸਰਗਰਮੀਆਂ	ਪੱਤਰਕਾਰੀ “ਅਜੀਤ ਜਲੰਧਰ” (ਜਰਮਨ)
ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਤਾ	ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਘਰ - ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ (142037) ਜਿਲਾ - ਮੋਗਾ, ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ
ਜਰਮਨ ਦਾ ਪਤਾ	Ellmen Reich Str 26, 20099 Hamburg(German)
Email	amarjitsidhu55@hotmail.com sidhubadhniwala@yahoo.de
Mobile	0049/176/64197996
Home	0049/40/24822373

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੱਧੂ ਇੱਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਲਮੀ ਯੋਧਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਲੋਕਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਭਵਾਨ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ। ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਸਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਾਤਲ ਦੇ ਹੇਠਲੇ (ਬਲਦ) ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅਜਿਹੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਵਧੀਆ ਮਨੁੱਖ, ਵਧੀਆ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ, ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਓਜੋੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ

ਹਨ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਰੋਹੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹੀਂ' ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਹੱਥਲਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਵੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਧੀਆ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮੋਹ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਜਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ (ਜਰਮਨ) ਰਹਿਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨ ਹਰਫਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਪ੍ਰਤੀ, ਇਸ ਤੇ ਵਸਦੀ ਲੋਕਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਮੋਹ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਮੋਹ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਣ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਉਸਨੂੰ ਭੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਆਮੀਨ!

- ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਬੰਡੇ

ਸੰਪਾਦਕ ਆਨਰੇਰੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟ੍ਰੱਬੇ' ਵਿਨੀਪੈਂਗ, ਕੈਨੇਡਾ
ਸੰਪਾਦਕ ਆਨਰੇਰੀ 'ਦਸਤਕ' ਐਡਮਿਟਨ (ਕੈਨੇਡਾ)

VISHAV BHARTI PARKASHAN

Purani Sabji Mandi, K. C. Road,
Barnala-148101 (Pb.)
Ph. 01679-233244, 241744
Email : anu_bnl@yahoo.com

Rs. 140/-
\$ 5

